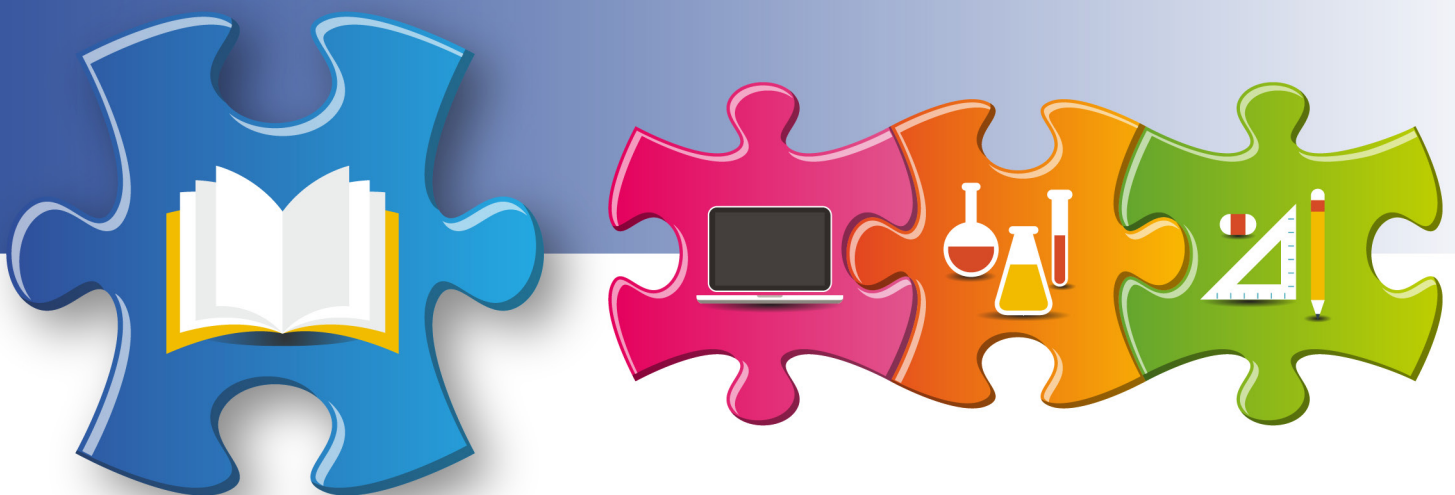

Anna Gębka-Suska

Teoria w pigułce

- ✓ Środowisko sprzyjające uczeniu się języka obcego
- ✓ Tworzenie pomocy dydaktycznych
- ✓ Kreatywność uczniów przy współtworzeniu pomocy dydaktycznych

Redakcja merytoryczna
Anna Gębka-Suska

Analiza merytoryczna
Justyna Maziarska-Lesisz
Elżbieta Witkowska

Recenzja
dr Barbara Muszyńska

Redakcja językowa i korekta
Żeliszaw Żeliszawski

Projekt graficzny, projekt okładki
Wojciech Romerowicz, ORE

Skład i redakcja techniczna
Joanna Suska

Projekt motywu graficznego „Szkoty ćwiczeń”
Aneta Witecka

ISBN 978-83-65890-00-9 (*Zestawy materiałów dla nauczycieli szkół ćwiczeń – języki obce*)

ISBN 978-83-65890-09-2 (*Zestaw 3, Pracownia językowa*)

ISBN 978-83-65890-10-8 (*Zeszyt 1*)

Warszawa 2017

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
www.ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 3.0 Polska (CC-BY-NC).

Spis treści

Wstęp	6
Główne tezy, założenia i przekonania	6
Po przeczytaniu tego zeszytu	7
Zestaw pojęć	7
Aranżacja i wyposażenie pracowni językowej na przykładzie pracowni języka angielskiego	8
Jak stworzyć środowisko sprzyjające nauczaniu i uczeniu się języka angielskiego	8
Cechy środowiska sprzyjającego uczeniu się	8
Co należy brać pod uwagę przy organizowaniu pracowni językowej	10
Potrzeba ruchu	10
Potrzeba kontaktów społecznych	11
Multisensoryczność a nauczanie wielozmysłowe	12
Wielość bodźców	12
Podstawowe wyposażenie pracowni językowej	13
Umeblowanie	13
Wpływ ustawienia stołów na uczenie się dzieci	13
Aranżacja sali a kompetencje kluczowe	14
Sposoby ustawienia stołów adekwatne do rodzaju aktywności uczniów	14
Dlaczego warto przestawiać stoły podczas zajęć	17
Stoły trapezowe	18
Atelier językowe	18
Playstations	19
Inne rozwiązania	19
Co powinno się znaleźć w pracowni językowej	21
Sprzęt audiowizualny	21
Tablica interaktywna nie załatwi sprawy	21
W jaki sposób pomoce dydaktyczne mogą wspierać naukę języka obcego	22
Słowniki	22
Książeczki do czytania (ang. graded readers)	23
Obrazki wycięte z kolorowych czasopism	23
Rory's Story Cubes	24
Klocki Cuisenaire'a	25
Prompts4ELT	26
Magiczne pudełko (tzw. Magic Box)	26
Szarfy do zasłaniania oczu	27
Lina	27

Parawan	28
Małe dywaniki w różnych kształtach	28
Karty obrazkowe (tzw. flashcards)	29
Face-ins czyli monidła	29
Teatrzyk Kamishibai	29
Zabawki, modele warzyw i owoców, mebelki dla lalek itp.	30
Komendy do TPR	30
Pomoce dydaktyczne, które uatrakcyjnają przebieg zajęć językowych	31
Zadanie na start	31
The Polish hand	32
Stoper lub timer	32
Małe tabliczki suchościeralne własnej produkcji	33
Kostka do gry	33
Teacher's traffic lights	34
Exit Tickets – czyli przepustka na przerwę	35
Tablice informacyjne	35
Co powinno i co może się znaleźć na tablicy informacyjnej:	36
Jakich błędów się wystrzegać	37
Czasem mniej znaczy lepiej	37
Czym jest uczenie peryferyjne i jak wpływa na nie wygląd i wyposażenie sali lekcyjnej	37
W jaki sposób zaangażować uczniów do aranżacji sali językowej	38
Kreatywność i pomysłowość uczniów	39
Lessons from the learner	39
A jeśli w twojej szkole nie ma pracowni językowej	40
Przykłady dobrych praktyk	41
Czarna tablica	41
Informacje zwrotne na ścianie	41
Little England	43
Kompetencje kluczowe	44
A co na to mózg	44
Model SCARF	45
Współpraca z rodzicami	46
Co z tego wynika dla praktyki szkolnej	46
Chcesz wiedzieć więcej	47
Znajdziesz w internecie	47
Bibliografia	49
Spis rycin i tabel	51

Pracownia językowa

Jaka powinna być?

- uporządkowana
- estetyczna
- łatwo dostępna
- jasna (nie zawsze)
- wywietrzona

Weź pod uwagę:

- wiek dzieci
- liczbę dzieci
- czy będziesz miał salę na wyłączność

Why?

Co na ścianach?

Słowniki

Książeczki do czytania

Materiały autentyczne

Płyty CD

Język klasowy

Profile uczniów

Kontrakt klasowy

Informacje

Prace uczniów

Ostatnio przerabiane zwroty

Ustawienie a działanie:

Standing station

Zapakuj do walizki:

- kostkę do gry
- karty obrazkowe
- obrazki z gazet
- linę
- piłkę
- klocki Cuisenaire'a
- pacynkę
- pluszowego misia

A jeśli nie mam sali...?

Wstęp

Tworzenie środowiska sprzyjającego nauczaniu i uczeniu się jest ważnym zadaniem społecznym. Dlatego w przedmiocie aranżacji sali językowej powinni się wypowiadać zarówno architekci, psychologowie, socjologowie, edukatorzy, jak i z pewnością władze oświatowe. Temat ten powinien być brany pod uwagę już na etapie planowania i projektowania nowych placówek oświatowych.

Jednakże niniejsza publikacja adresowana jest przede wszystkim do nauczycieli, którzy są zatrudnieni w już istniejących budynkach szkolnych. Większość szkół w Polsce jest wyposażona podobnie, mimo że można zaobserwować różnice w standardach, szczególnie między nowo powstałymi placówkami tworzonymi głównie na obrzeżach dużych miast, a malejącymi z powodu niżu demograficznego szkołami na obszarach wyludniających się.

Celem niniejszego zeszytu jest udzielenie pomocy dyrektorom szkół i wskazanie, czym powinni się kierować przy podejmowaniu decyzji o remontach, modernizacji i zakupie nowego wyposażenia oraz pomocy naukowych do sal językowych. Nauczycielom języka angielskiego podpowiedzieć zaś, w jaki sposób mogą maksymalnie wykorzystać potencjał tego, co już posiadają w swoich salach.

Czasem wystarczy dokonać drobnych zmian (rozłożyć dywan, obniżyć wysokość zawieszenia tablic korkowych, zakupić ciekawe pomoce, zmienić ustawienie ławek, inaczej ułożyć plan zajęć), aby znacząco poprawić warunki uczenia i nauczania języka angielskiego. Jednak by tego dokonać, zarówno nauczyciel, jak i dyrektor szkoły muszą być przekonani, że tego rodzaju zmiany są konieczne i wpłyną pozytywnie na wyniki nauczania uczniów. Temu właśnie ma służyć niniejszy zeszyc.

Główne tezy, założenia i przekonania

- Aranżacja sali językowej ma bezpośredni wpływ na przebieg zajęć.
- Sposób zorganizowania przestrzeni w klasie jednocześnie odzwierciedla relację nauczyciela z uczniami i rzutuje na nią.
- Różne ustawienia stołów wspierają inne zachowania uczniów.
- Przestrzeń w sali językowej, w tym ustawienie stołów, należy organizować odpowiednio do rodzaju zadania.
- Przestrzeń, która umożliwia uczniom ruch i pracę na stojąco może mieć pozytywny wpływ na proces uczenia się.
- Aranżacja sali językowej ma pośredni wpływ na proces nauczania i uczenia się języka obcego.
- Proces reorganizacji przestrzeni w klasie i działania związane z jej wystrojem mogą być integralną częścią procesu uczenia się języka.
- Ważnym czynnikiem poprawiającym percepcję uczniów jest właściwe oświetlenie sali językowej.
- Warto angażować uczniów w prace nad wystrojem sali językowej.

- Odpowiednia ekspozycja na ścianach może wspierać uczenie peryferyjne języka angielskiego.
- W pełni wyposażona pracownia językowa nie jest warunkiem koniecznym do prowadzenia atrakcyjnych i efektywnych zajęć językowych.
- O tym, czy zajęcia wykorzystujące nowe technologie są atrakcyjne i skuteczne, decyduje rodzaj zadania, a nie typ czy parametry sprzętu.

Po przeczytaniu tego zeszytu

- będziesz wiedział, na co zwracać uwagę przy aranżacji sali lub pracowni językowej;
- będziesz potrafił ocenić, które rozwiązania technologiczne warto stosować;
- docenisz znaczenie ruchu i pracy na stojąco podczas uczenia się;
- dowiesz się, jak można zaktywizować wszystkich uczniów jednocześnie, przy wykorzystaniu prostej pomocy dydaktycznej;
- poznasz kilka narzędzi, które uatrakcyjnają przebieg zajęć językowych;
- zrozumiesz, że pomoce wykonane osobiście przez uczniów mogą być równie wartościowe, jak te kupione w sklepie;
- przekonasz się, że warto podczas lekcji zaangażować uczniów do aranżacji sali;
- będziesz wiedział, co to jest uczenie peryferyjne i jak je wspomagać poprzez odpowiednią ekspozycję materiałów językowych na ścianach;
- poznasz prosty sposób na przeistoczenie zwykłego pomieszczenia w salę językową;
- zrozumiesz, że żaden sprzęt w sali nie zastąpi dobrego nauczyciela.

Zestaw pojęć

Pracownia językowa – sala lekcyjna przeznaczona wyłącznie do nauczania języków obcych;

Uczenie się peryferyjne (ang. peripheral learning) – przyswajanie elementów języka obcego bez świadomego koncentrowania się na materiale;

Podejście multisensoryczne (inaczej nauczanie wielozmysłowe) – nauczanie, które zakłada stymulowanie jak największej liczby zmysłów jednocześnie;

IWB (ang. interactive white board) – tablica multimedialna;

Standing station lub **stand-biased desk** – biurko, przy którym się stoi;

Seating arrangement – aranżacja sali, sposób ustawienia stołów, organizacja sposobu siedzenia uczniów w klasie.

Atelier językowe – szczególna aranżacja sali językowej, która umożliwia jednoczesne różnicowanie form aktywności uczniów (pracę z całą klasą, zajęcia w grupach, pracę indywidualną, a nawet relaks);

Playstations (inaczej: stacje edukacyjne, przystanki uczenia się, stacje dydaktyczne lub przystanki dydaktyczne) – stanowiska pracy uczniów, na których znajdują się przygotowane wcześniej przez nauczyciela materiały i ćwiczenia do samodzielnego wykonania przez uczniów w grupach lub indywidualnie.

Aranżacja i wyposażenie pracowni językowej na przykładzie pracowni języka angielskiego

Jak stworzyć środowisko sprzyjające nauczaniu i uczeniu się języka angielskiego

Strach i nauka nie idą w parze. Dzieci rozwijają się najlepiej w środowisku przyjaznym i bezpiecznym. Dlatego najpierw władze szkolne, a później nauczyciel, powinni dbać o to, by sala lekcyjna wzmagała w uczniach poczucie własnej wartości i wzbudzała w nich świadomość przynależności i poczucie autonomii. Ważne, by byli pewni tego, co ich w tej sali spotka i mieli przekonanie, że będą w niej mogli nawiązywać dobre relacje z innymi uczniami, a także, że będą traktowani z szacunkiem i sprawiedliwie. Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat aranżacja sal, w których uczą się małe dzieci w Polsce, uległa znacznej poprawie. Obecnie zarówno sale przedszkolne, jak i te przeznaczone dla dzieci w klasach I–III, w większości spełniają standardy środowiska przyjaznego dziecku i uczeniu się.

Jednak w wielu salach przeznaczonych dla uczniów starszych niewiele się zmieniło. W latach 2013–2015 osobiście obserwowałam ponad sto pięćdziesiąt lekcji języka angielskiego w blisko osiemdziesięciu szkołach na terenie Wielkopolski. W mojej opinii, w wielu klasach, w których prowadzone były zajęcia z języka angielskiego, wystarczyłoby dokonać jedynie niewielkich zmian, by znacząco poprawić ich estetykę i uczynić je miejscami bardziej sprzyjającymi uczeniu się języka. Jednak, aby takie zmiany zostały wprowadzone, zarówno dyrekcja szkoły, jak i nauczyciele języka muszą być przekonani, że zmiany w wyglądzie sali językowej rzeczywiście poprawią jakość nauczania i uczenia się, a także wiedzieć, jakie zmiany można wprowadzić.

Cechy środowiska sprzyjającego uczeniu się

Sala lekcyjna powinna być miejscem, w którym chętnie przebywają zarówno uczniowie, jak i nauczyciel, gdzie dzieci mają **poczucie bezpieczeństwa** i są pewne, że spotka je wiele miłych doznań.

Pracownia językowa powinna być **estetyczna**. Ponieważ nauczyciel najczęściej nie ma wpływu na kształt sali, kolorystykę ścian i mebli, dlatego potraktowałam kwestię projektowania i planowania sal jako osobne zagadnienie, które nie zostanie omówione w niniejszym zeszycie. Zainteresowanych odsyłam do strony <https://www.goethe.de/ins/pl/pl/spr/eng/dhk/mat.html>, gdzie temat został przystępnie omówiony w poradniku *Niemiecki ma klasę*. Warto natomiast podkreślić, że nauczyciel dysponuje wieloma możliwościami poprawienia

estetyki pracowni językowej poprzez dbałość o szczegóły i aranżację drobnych elementów wyposażenia sali (patrz: przykłady dobrych praktyk w dalszej części zeszytu).

Dobrze zaaranżowana przestrzeń w sali językowej umożliwia nauczycielowi **łatwy dostęp** do wszystkich uczniów, a uczniom daje poczucie swobody. Nauczyciel łatwiej komunikuje się z poszczególnymi uczniami, gdy może bez przeszkód poruszać się między stolikami, co m.in. wspiera nauczanie zindywidualizowane i pomaga we wprowadzeniu właściwej dyscypliny.

Pracownia językowa powinna być **uporządkowana**. Wszystkie pomoce językowe powinny mieć przyporządkowane stałe miejsce. Najlepiej, gdy jest ono oznaczone, by nie było wątpliwości, gdzie po zakończonej lekcji należy odłożyć słowniki czy książki. Jeśli sala jest wykorzystywana tylko do zajęć języka angielskiego, oznaczenia na półkach mogą być wykonane w tym języku.

Niezwykle istotnym czynnikiem mającym wpływ na efektywność uczenia się jest **odpowiednie światło**. Najbardziej sprzyjające uczeniu się jest światło naturalne, dzięki któremu jesteśmy sprawni i czujni. W klasach o największym dostępie do światła naturalnego uczniowie osiągają wyższe wyniki w testach z matematyki i czytania (Schneider, 2002: 6). Jednak w miesiącach zimowych, w godzinach porannych i popołudniowych występuje niedobór światła, dlatego nauczyciele powinni pamiętać, by włączać sztuczne oświetlenie zawsze, gdy zachodzi taka potrzeba. Właściwe oświetlenie wzmacnia koncentrację uczniów i zwiększa tempo kojarzenia i zapamiętywania.

W salach, w których wykorzystywany jest sprzęt audiowizualny, powinna być dostępna **możliwość zaciemnienia** pomieszczenia. Ważne jest, by zaciemnienie można było zrobić sprawnie i szybko. Jeżeli jest to skomplikowane i zajmuje sporo czasu, uczniowie się rozpraszają, spada dynamika zajęć, a koncentracja i dyscyplina ulegają rozprężeniu. Właśnie z tego powodu nauczyciele rezygnują z użycia projektora multimedialnego i wybierają mniej absorbujące rozwiązania.

Niezwykle ważna w sali językowej jest **odpowiednia akustyka**. Dzieci uczące się w wyciszonych salach miały lepsze wyniki w testach werbalnych i były mniej podatne na zjawisko bezradności (Maxwell, Evans, 2000). Warunki środowiskowe panujące w sali szkolnej – np. hałas, zagęszczenie – mają wpływ także na wyniki w nauce. Hałas stanowi czynnik pogarszający funkcjonowanie poznawcze i wyniki uczniów w testach różnych kompetencji (Maxwell, Evans, 2000; Maxwell, 2003: 91–97). Prawdopodobnie właściwa akustyka jest jeszcze istotniejsza na zajęciach językowych niż na lekcjach innych przedmiotów. Po pierwsze dlatego, że od uczniów oczekujemy m.in. rozwoju sprawności słuchania. Po drugie dlatego, że sprawnie zorganizowana lekcja języka angielskiego powinna zakładać ćwiczenia, podczas których kilkoro uczniów mówi jednocześnie (praca w parach czy grupach). Jeśli pracownia językowa ma złą akustykę, należy koniecznie ją wyciszyć. Pomocne okażą się tkaniny, rośliny, tablice korkowe, dywan i in.

Świeże powietrze jest elementem, o którym często zapominamy, gdy myślimy o zapewnieniu optymalnego środowiska do nauki. Warto jednak pamiętać, że zmysł powonienia odgrywa

istotną rolę w tworzeniu się w mózgu skojarzeń i wspomnień, a świeże powietrze usprawnia pracę tego organu. Rzadko która szkoła jest wyposażona w klimatyzatory, dlatego zadaniem nauczyciela jest zadbanie o to, by przed rozpoczęciem zajęć sala została właściwie przewietrzona.

Co należy brać pod uwagę przy organizowaniu pracowni językowej

Aranżując salę do nauki języka angielskiego należy wziąć pod uwagę następujące czynniki:

- **wiek i liczbę uczniów**, którzy będą z niej korzystali, przy czym kierować się należy zasadą, że im młodsze dzieci, tym więcej przestrzeni należy im zapewnić;
- **czy nauczyciel dysponuje pracownią językową na wyłączność**, czy dzieli ją z innym anglistą – prowadzenie zajęć w jednej sali jest sytuacją idealną, ale rzadko który nauczyciel języka angielskiego może się cieszyć takim przywilejem; w dalszej części podpowiemy nauczycielom jak sobie radzić, gdy muszą prowadzić zajęcia w różnych klasach;
- **czy sala przeznaczona jest wyłącznie do nauki języka angielskiego**, czy odbywają się w niej zajęcia z innych języków, a nawet przedmiotów; konieczność dzielenia sali z nauczycielami innych przedmiotów bardzo ogranicza możliwości jej aranżacji, tak by w pełni odpowiadała potrzebom nauczyciela (brak możliwości przechowywania pomocy), jak i uczniów (ograniczona przestrzeń na tablice z pracami uczniów, informacje dotyczącymi języka itp.).

Jest rzeczą ogromnie istotną, by przy planowaniu wyposażenia pracowni językowej należytą uwagę poświęcić potrzebom uczniów.

Potrzeba ruchu

Ruch jest konieczny na każdych zajęciach szkolnych, również na zajęciach językowych. Podczas zbyt długiego siedzenia krew mniej sprawnie krąży w ciele i nie jest przepompowywana do mózgu w wystarczającej ilości. To sprawia, że ten najważniejszy organ, który zużywa 20% całego tlenu i glukozy z naszego ciała, nie jest dostatecznie odżywiony. Ruch pozwala dotlenić mózg i dostarczyć mu niezbędnego „paliwa”.

Poza tym ruch uwalnia hormony szczęścia: endorfiny i dopaminę oraz prowadzi do obniżenia poziomu hormonów stresu (kortyzolu i adrenaliny). Te dwa procesy sprawiają, że odpowiednia dawka ruchu obniża w uczniach napięcie i pomaga wyzwolić w nich uczucie dobrostanu i zadowolenia.

Każda sala lekcyjna, w tym pracownia językowa, powinna umożliwiać przeprowadzenie zadań i aktywności, które wymagają ruchu. Warto poprosić uczniów, by co jakiś czas wstali z krzesła, utworzyli grupy, przestawili stoły i krzesła czy przeprowadzili dialogi na stojąco. Z młodszymi dziećmi można zaśpiewać i odegrać piosenkę lub pobawić się w prostą grę ruchową.

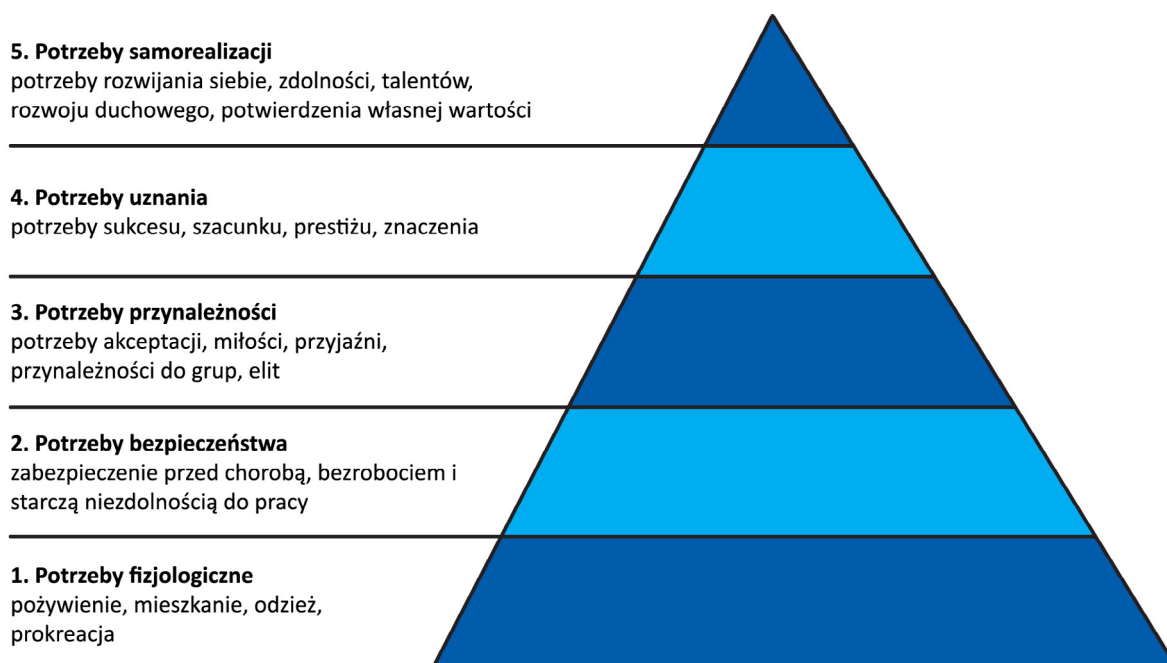

Wszystko to sprawi, że krew zacznie szybciej krążyć i mózg dziecka zostanie lepiej odżywiony, przez co będzie wydajniejszy.

W oparciu o tę zasadę dr Paul E. Dennison opracował metodę terapii różnych zaburzeń, m.in. zaburzeń uwagi i trudności w nauce czytania i pisania, pod nazwą „kinezylogia edukacyjna” (Dennison, Dennison, 1986). Na jej podstawie opracowany został odrębny program edukacyjny – tzw. Brain Gym (gimnastyka mózgu). Mimo że program ten nie został potwierdzony naukowo ani nie został opracowany dla różnych grup wiekowych, część badaczy (Grabowska, 2008: 50) wskazuje jednak na jego skuteczność, choć nie tak dużą, jak zakładał jego twórca.

Potrzeba kontaktów społecznych

Abraham Maslow zaproponował teorię hierarchii potrzeb człowieka, według której niemożliwe jest realizowanie potrzeb wyższego rzędu, o ile nie zostały zaspokojone potrzeby niższego rzędu (Maslow, 1943).

Ryc. 1. Piramida Maslowa

Zgodnie z tą teorią potrzeba kontaktów społecznych jest bardziej podstawowa (poziom 3), niż potrzeba poznawania, rozwoju i kreatywności (poziom 4 i 5). I choć krytycy teorii Maslowa,

np. Wahba i Bridwell (1976), dowodzą, że dla części uczniów potrzeba samorealizacji i uczenia się może być równie ważna, a niekiedy i ważniejsza od potrzeb podstawowych (każdy z nas z pewnością doświadczył sytuacji, kiedy coś pochłonęło nas do tego stopnia, że nie znaleźliśmy czasu na posiłki!), jednak w praktyce szkolnej powinniśmy dbać o zaspokojenie potrzeby kontaktów społecznych uczniów, zanim będziemy oczekiwać od nich aktywnego uczenia się. Aranżacja środowiska klasy ma pośredni wpływ na jakość relacji między uczniami oraz między uczniami i nauczycielem.

Multisensoryczność a nauczanie wielozmysłowe

Od urodzenia człowiek poznaje świat za pomocą wszystkich zmysłów i pozostaje z nim w stałej interakcji. Maleńkie dziecko nie tylko ogląda, nasłuchuje i dotyka, ale również smakuje i wącha. Im bogatsze docierają do niego bodźce, im więcej pobudzają zmysłów, tym świat wydaje się ciekawszy. A ciekawość sprzyja poznaniu.

Miejsce, w którym ma odbywać się nauka, powinno choć częściowo odzwierciedlać ten bogaty świat. Aranżacja i wyposażenie pracowni językowej powinny umożliwić angażowanie wszystkich zmysłów uczniów, tak by nauczyciel mógł prowadzić nauczanie wielozmysłowe by przekazywane przez niego informacje docierały do uczniów nie tylko za pomocą wzroku i słuchu, ale poprzez wszystkie kanały zmysłowe.

Wiadomym jest, że nauka jest tym skuteczniejsza, a doświadczenie tym trwalsze, im więcej zmysłów zostało zaangażowanych do jego przetwarzania. Nauczanie języka oparte na jednoczesnym pobudzaniu jak największej liczby zmysłów nazywane jest nauczaniem wielozmysłowym (Taraszkiewicz, 2010). Stosowanie technik angażujących różne kanały sensoryczne: wzrokowy, słuchowy, kinestetyczny, sprzyja aktywizowaniu potencjalnych możliwości, tkwiących w uczniach i może pomóc im odkryć ich preferowany styl uczenia się. (Więcej o stylach uczenia się i odpowiednich strategiach przeczytasz w Zestawie nr 1 pt. „Autonomia ucznia” w zeszycie „Teoria w pigułce”).

Wielość bodźców

Stosując nauczanie wielozmysłowe, powinno się pamiętać o zachowaniu właściwych proporcji. W każdej grupie uczniów spotkać można dzieci bardziej wrażliwe na bodźce zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne. Lekcja w otoczeniu, gdzie występuje nadmiar kolorów i kształtów, dźwięków i ruchu, może być dla nich trudna do zniesienia. Dlatego podczas planowania przestrzeni należy uwzględnić również ich potrzeby. Nie ma na to gotowej recepty. Nauczyciel powinien kierować się własnym osądem. Wprowadzenie ładu poprzez równe ustawienie sprzętów, właściwą organizację pomocy dydaktycznych, umiar w zastosowaniu kolorów, na pewno poprawi samopoczucie uczniów.

Podstawowe wyposażenie pracowni językowej

Umeblowanie

Wyżej opisane potrzeby: potrzebę ruchu oraz potrzebę kontaktów społecznych, uwzględnic należy również przy podejmowaniu decyzji o zakupie umeblowania do sali językowej. Zawczasu warto pomyśleć, by meble (stoły i krzesła) były lekkie, ale stabilne, tak aby można je było z łatwością przestawiać.

Daje to możliwość ustawienia ich w taki sposób, by w zależności od potrzeb i celów danego etapu lekcji uczniowie mogli nawiązywać kontakt wzrokowy, obserwować wzajemne reakcje, szukać potwierdzenia zrozumienia, dzielić się pomysłami czy udzielać sobie wsparcia w wysiłkach podejmowanych przy komunikacji w języku obcym.

Jeśli stoły i krzesła są lekkie i trwałe, wtedy do ich sprawnego przestawienia można zaangażować uczniów. Jeśli instrukcje są wyrażone w języku angielskim (ustne polecenie nauczyciela czy narysowany plan z opisem i instrukcjami po angielsku) wtedy proces przestawiania mebli daje nie tylko szansę na wprowadzenie do zajęć elementów ruchu, lecz staje się również bardzo efektywnym i atrakcyjnym ćwiczeniem językowym.

Niestety, te najczęściej dostępne sprzęty są zwykle wykonane ze sklejki i metalu, dość ciężkie, nieestetyczne i nieprzyjemne. Poza tym podczas przestawiania robią sporo hałasu, co jest zniechęcające dla nauczycieli i dlatego najczęściej rezygnują oni z reorganizowania mebli w czasie zajęć. Drobnym, choć znaczącym usprawnieniem mogłoby być przyklejenie podkładek filcowych pod nogi stołów i krzesel.

Wpływ ustawienia stołów na uczenie się dzieci

Różne ustawienia stołów wspierają inne zachowania uczniów. Badania naukowe wskazują, że koncentracja na zadaniu (on-task behaviour) jest większa, gdy uczniowie siedzą w równych rzędach. Badacze Hastings i Schwieso przeprowadzili następujące badanie nad wpływem sposobu usadzenia uczniów na ich zachowania (Hastings, Schwieso, 1995). Wykorzystali w tym celu dwie sale lekcyjne. W jednej sali uczniowie w trakcie zajęć przenieśli się z siedzenia w rzędach do pracy w grupach i ponownie do siedzenia w rzędach. W drugiej klasie zastosowano odwrotną strategię – uczniowie przenieśli się z siedzenia w grupach do rzędów, by ponownie wrócić do siedzenia w grupach. Wyniki tego eksperymentu pokazały, że skupienie uczniów na zadaniu wymagającym indywidualnej pracy wzrastało, gdy siedzieli w rzędach.

Z kolei inne badania podjęły całkiem inny aspekt wpływu sposobu siedzenia uczniów na ich zachowania. M. Koneya (1976) oceniał różnice w interakcji werbalnej między uczniami w zależności od ich miejsca w klasie i w swoim badaniu wykazał, że im bliżej siebie uczniowie siedzieli podczas zajęć, tym bardziej byli skłonni podjąć rozmowę.

J. Patton, J. Snell, W. Knight i K. Gerken (2001) konkludują, że dla uczenia się wspomaganego przez kontakt społeczny (ang. socially facilitated learning) najlepsze jest ustawienie stołów w tzw. wyspy, przy których uczniowie pracują w grupach razem. Ponadto wspólna praca przy stołach ustawionych w wyspy zachęca do podejmowania inicjatywy i innowacji (Raviv, Raviv, Reisel, 1990).

Aranżacja sali a kompetencje kluczowe

W tym miejscu chcę podkreślić, że zarówno sposób aranżacji pracowni językowej, jak i zaangażowanie w ten proces uczniów, może mieć bezpośredni wpływ na rozwój ich kompetencji kluczowych:

- dzięki interakcji w odpowiedniej i kreatywnej formie uczniowie **ćwiczą kompetencję porozumiewania się w języku ojczystym**;
- wykonując przy wspólnym stole zadania językowe, uczniowie ćwiczą i rozwijają umiejętność porozumiewania się w języku angielskim, rozumianą jako **zdolność rozumienia i wyrażania pojęć, myśli i uczuć w języku obcym**;
- dzięki podejmowanym próbom konstruktywnego porozumiewania się i negocjowania stanowisk uczniowie mają okazję do wykazania się tolerancją wobec różnych potrzeb i różnych punktów widzenia, rozwijając w ten sposób **kompetencje społeczne i obywatelskie**;
- poprzez wcielanie pomysłów w czyn podczas pracy w grupie, uczniowie rozwijają **inicjatywność i przedsiębiorczość**.

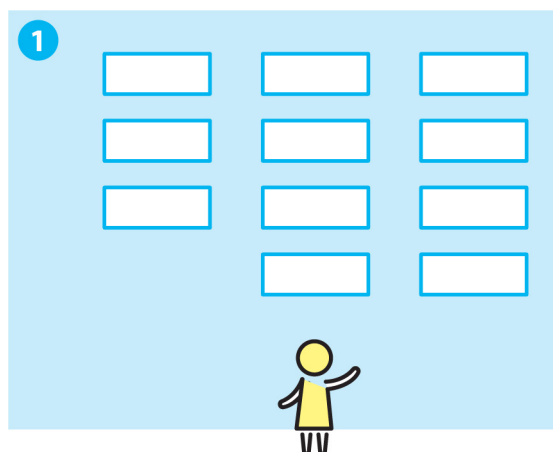
Sposoby ustawienia stołów adekwatne do rodzaju aktywności uczniów

Sposób ustawienia ławek ma wpływ nie tylko na relację nauczyciel–uczeń, ale przede wszystkim na relacje między samymi uczniami, a tym samym na skuteczność procesu uczenia się. Dobrze zaplanowana lekcja języka angielskiego zakłada szereg różnych ćwiczeń językowych i działań podejmowanych przez uczniów. Ustawienie stołów może ułatwiać lub utrudniać zaplanowane przez nauczyciela działania na lekcji. Ważne jest, by przemyśleć sposób ustawienia mebli jeszcze przed rozpoczęciem lekcji i zaplanować, w jaki sposób najsprawniej przestawić ławki w trakcie lekcji, jeśli taka reorganizacja będzie wskazana.

W klasach I–III najczęściej nie ma takiej potrzeby, bo z reguły już na stałe są w nich wydzielone dwie przestrzenie: do pracy przy stole i na dywanie. To pozwala na przeprowadzenie większości ćwiczeń w optymalny sposób.

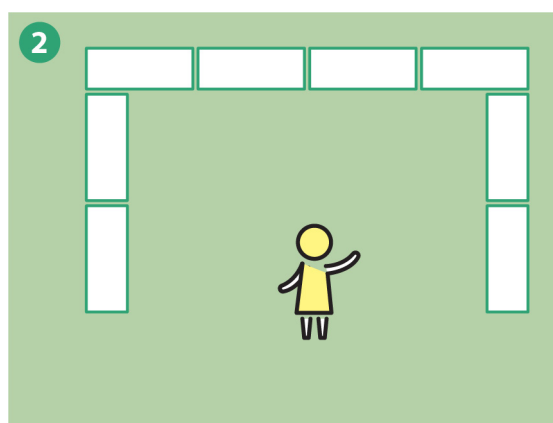

Jednak zajęcia w starszych klasach wymagają zaplanowania zawczasu najbardziej odpowiedniego ustawienia stołów. Istnieje wiele sposobów ustawienia stolików w klasie. Każdy z nich jest odpowiedni dla innego rodzaju działań.

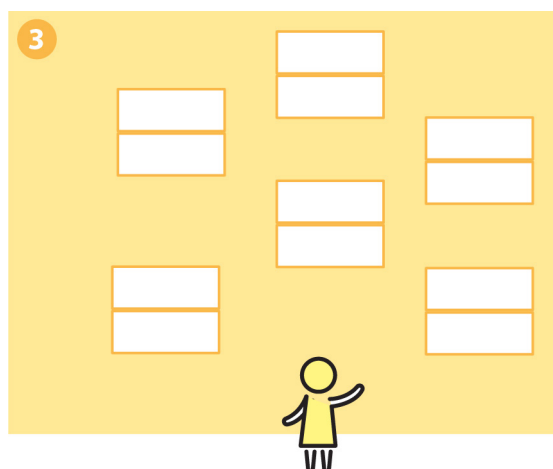
Ryc. 2. Podwójne stoły ustawione w rzędach

Choć to najczęściej spotykane ustawienie stołów, tak naprawdę jest odpowiednie tylko do rozwiązywania ćwiczeń z książki, sprawdzania zadania domowego i porównywania rozwiązań oraz do ćwiczenia dialogów w parach.

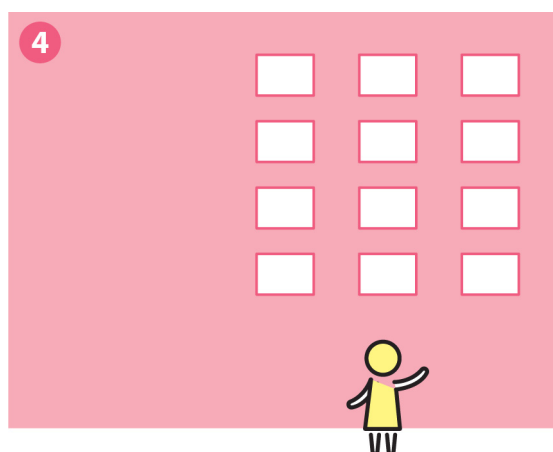
Ryc. 3. Ustawienie „w podkowę”

Ustawienie w podkowę może być wykorzystane do wielu innych działań, takich jak czytanie i słuchanie, udzielanie odpowiedzi na pytania, odsłuchiwanie nagrań, pisanie tekstów. Podkowa sprzyja relacjom uczeń–uczeń i uczeń–nauczyciel. Pozwala na doskonalenie umiejętności wypowiadania się na forum klasy. Przy takim ustawieniu stolików uczniowie cały czas utrzymują ze sobą kontakt wzrokowy, mogą rozmawiać i obserwować reakcje kolegów. Taka aranżacja przestrzeni pozwala na zindywidualizowane podejście do uczniów, ponieważ nauczyciel ma swobodny dostęp do każdego z nich.

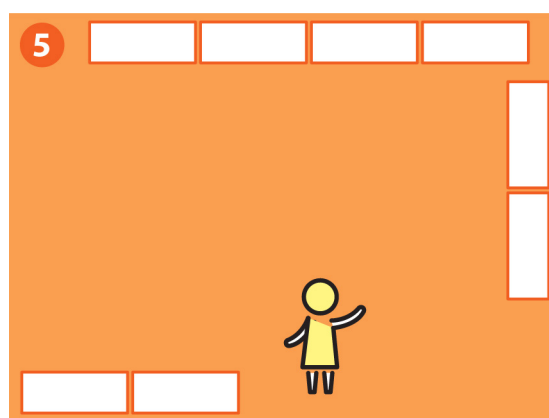
Ryc. 4. Wyspy

Wyspy to połączenie dwóch lub trzech stołów, przy których zasiąść może od 4 do 6 uczniów. Takie ustawienie stołów zalecane jest do przeprowadzenia wszelkich zadań, które uczniowie mają wykonać w grupach. Jeśli mają wymyślić założenia do swojego projektu, zastanowić się nad pomysłami, przemyśleć argumenty czy sformułować jakieś rozwiązania, to ważne jest, by siedzieli w taki sposób, by mogli się widzieć i cicho ze sobą rozmawiać. Muszą też dobrze siebie słyszeć, a na stole musi być wystarczająco dużo miejsca, by mogli rozłożyć potrzebne pomoce naukowe i przybory.

Ryc. 5. Równo ustawione rzędy pojedynczych stołów

Pojedyncze ławki ustawione przodem do tablicy zapewniają dobrą widoczność tablicy i nauczyciela. Pozwalają też uczniom skupić uwagę na własnej pracy. Nauczyciel zaś dobrze widzi wszystkich i ma możliwość pracy z całą klasą. Ustawienie w rzędach jest najbardziej pożądane w ćwiczeniach, takich jak oglądanie prezentacji PowerPoint czy słuchanie wyjaśnień dotyczących gramatyki. Takie ustawienie jednak nie wspomaga komunikacji i dlatego sprawdza się najlepiej tylko wtedy, gdy celem zajęć jest napisanie klasówki lub testu. Ustawienie w rzędy jest niezwykle formalne i wywiera niezbyt dobre wrażenie podczas wchodzenia do klasy, dlatego w pracowni językowej należałoby go unikać.

Ryc. 6. Pusty środek czyli „wszystko pod ścianę”

Takie rozwiązanie używane jest rzadko i wykorzystywane tylko do ćwiczeń, w których każdy uczeń powinien porozumieć się z każdym. Zorganizowanie tego rodzaju ćwiczenia wymaga dużych umiejętności ze strony nauczyciela, zwłaszcza gdy ma przeprowadzić je w licznej klasie. Poza tym przestawianie stołów w czasie lekcji zabiera cenny czas, dlatego nauczyciele najczęściej z tego rezygnują. Warto jednak od czasu do czasu spróbować tego rozwiązania, ponieważ ćwiczenia typu „każdy z każdym” niezwykle urozmaicają zajęcia i podnoszą energię oraz motywację uczniów.

Dlaczego warto przestawiać stoły podczas zajęć

Pamiętajmy, że warto dopasować ustawienie stołów do rodzaju zadań wykonywanych na lekcji. Właściwe ustawienie przyczyni się do usprawnienia przebiegu zaplanowanych ćwiczeń.

Wielu nauczycieli uważa, że aranżowanie przestrzeni i przestawianie stołów w czasie lekcji jest niepotrzebną stratą czasu, który mógłby być wykorzystany na przekazanie uczniom dodatkowej wiedzy. Jednak jest wręcz odwrotnie – moment przestawiania mebli może przeistoczyć się w ćwiczenie prawdziwej komunikacji, w którym nauczyciel wydaje polecenia po angielsku, a uczniowie je wykonują. Dodatkowo można uznać ten moment za zaplanowaną przerwę, która wyznacza koniec jednego etapu lekcji i początek kolejnego, dając uczniom wytchnienie i czas na refleksję.

W grupach dzieci młodszych warto potraktować zmianę ustawienia stołów i krzeseł jako stały element lekcji. Jeśli towarzyszyć temu będzie jakiś wierszyk czy piosenka, to dzieci szybko przyzwyczają się do wspólnej reorganizacji przestrzeni. Można nauczyć je skandować jakieś hasło w języku nauczonym, np. „Time to move the tables, time to move the tables” i w ten sposób rozwinąć nowy rytuał, który odtąd będzie stanowić stały element lekcji. Choć za pierwszym czy drugim razem będzie panował chaos i rozgardiasz, to już po kilku lekcjach dzieci przyzwyczają się, że reorganizacja klasy oznacza nowy rodzaj aktywności, nowe ćwiczenie lub nową zabawę. Dla ułatwienia im tego, można na podłodze wyznaczyć umowne znaki określające, w którym miejscu należy ustawić ławkę.

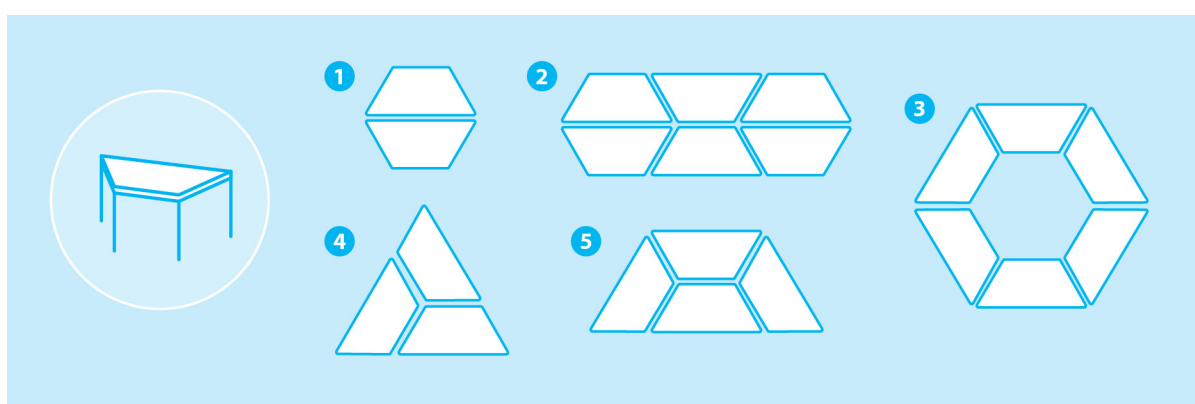

Stoły trapezowe

Ciekawe możliwości aranżacji pracowni językowej stwarzają stoły w kształcie trapezu, o rozmiarach umożliwiającym jednej osobie zajęcie miejsca przy krótszym boku, a dwóm osobom przy boku dłuższym.

Ze względu na swój kształt stoły trapezowe mogą być wykorzystane w mniejszych salach, ponieważ zajmują mniej miejsca niż standardowe ławki dwuosobowe, ustawione w ten sam sposób.

Poniżej przedstawiono możliwości ustawienia stołów trapezowych:

Ryc. 7. Stoły trapezowe

Atelier językowe

Pomimo swojej atrakcyjności, ta forma aranżacji pracowni językowej jest rzadko wykorzystywana na lekcjach językowych w Polsce. Zakłada ona, że w sali realizowane mogą być jednocześnie różne formy aktywności uczniów. W atelier językowym powinno się znaleźć miejsce do pracy ogólnej, a także kąciki do pracy w grupach lub parach, stanowisko komputerowe z dostępem do internetu oraz miejsce do relaksu. Zajęcia prowadzone w atelier językowym polegają na tym, że uczniowie pracują samodzielnie, w różnym tempie oraz że sami wybierają z kim i nad czym będą pracować. Rola nauczyciela ograniczona jest do pomagania uczniom tylko na ich wyraźną prośbę. W dostępnej bezpłatnie publikacji *Rozwijanie zdolności językowych na lekcji języka obcego*, wydanej przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, zamieszczono dwie bardzo interesujące propozycje przeprowadzenia zajęć w atelier językowym dla grupy dzieci z klasy I–III, a także przykładowe zadania do wykonania w poszczególnych kąciakach pracy.

Playstations

Playstations to inaczej przystanki edukacyjne. W kilku miejscach pracowni językowej nauczyciel przed lekcją rozmieszcza różnorodne zadania o zróżnicowanym stopniu trudności. Mogą to być zwykłe ćwiczenia gramatyczne czy zadania wymagające odsłuchania tekstu

i uzupełnienia brakujących informacji, ale również zadania dużo bardziej twórcze, takie jak stworzenie plakatu, poszukanie informacji w internecie czy wykonanie komiksu lub ułożenie historyjki do obrazków. We wspomnianej wyżej publikacji zamieszczono kilka propozycji zajęć (s. 45–52) z wykorzystaniem przystanków edukacyjnych dla uczniów klas IV–VII, gimnazjum i szkół średnich.

Jeszcze przed wejściem do pracowni uczniowie otrzymują instrukcję, w jaki sposób będą pracować. Uczniowie sami decydują, czy będą pracować w małych zespołach, w parach, czy indywidualnie, a także w jakiej kolejności będą wykonywać poszczególne zadania. Ilość czasu przeznaczona na poszczególne zadania może, lecz nie musi, być ograniczona. Po wejściu do sali nauczyciel monitoruje pracę uczniów i służy pomocą, jeśli uczniowie o nią poproszą.

Zarówno zajęcia w formie atelier językowego, jak i w formie przystanków edukacyjnych głęboko angażują uczniów i są dla nich niezwykle atrakcyjne. Niebagatelny wpływ ma na to fakt, że uczniowie sami decydują o wyborze zadań, a także z kim i w jakim tempie będą je wykonywać. Jednak przygotowanie zajęć w tej formie jest niezwykle pracochłonne i wymaga sporo czasu. Nauczyciel musi przygotować nie tylko zadania i odpowiednie materiały (np. nagrania audio, obrazki itp.), ale również zaprojektować odpowiednie karty pracy, na których uczniowie będą odnotowywać swoje odpowiedzi czy rozwiązania. Poza tym trudno przewidzieć, ile czasu zajmie uczniom wykonanie poszczególnych zadań. Im zadania są ciekawsze i bardziej kreatywne, tym więcej potrzeba na nie czasu. Lekcja czterdziestopięciominutowa może okazać się zbyt krótka. Natomiast obserwowanie grupy uczniów w pełni skupionych na wybranych przez siebie zadaniach może być odpłatą za wysiłek włożony w przygotowanie zajęć i źródłem ogromnej satysfakcji nauczyciela.

Inne rozwiązania

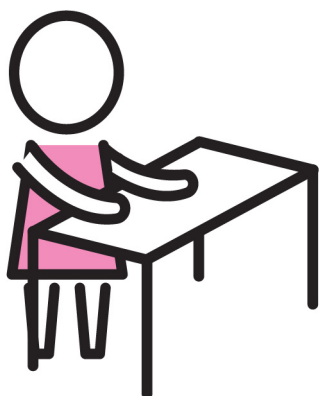
Flexible seating

W Stanach Zjednoczonych Ameryki od kilkunastu lat promowane jest tzw. flexible seating, czyli elastyczna, dowolna aranżacja miejsc pracy uczniów. Już wchodząc do sali na zajęcia, uczniowie mają wybór, w jaki sposób będą się uczyć: mogą usiąść przy wieloosobowym stole albo przy mniejszym, na krzeselku albo na dywanie, na piłce lub w fotelu, a nawet pisać na stojąco. Więcej informacji na temat flexible seating znajdziesz na [kanale Edutopia](#).

W praktyce oznacza to, że uczniowie sami decydują w jakiej formie chcą pracować. Praktyka ta ma na celu wzmocnienie autonomii ucznia, również w doborze sposobu, w jaki będzie organizował własną pracę na lekcji. (Więcej o autonomii ucznia i jej wpływie na efekty uczenia się przeczytasz w zeszycie „Teoria w Pigułce” w Zestawie nr 1).

Standing stations – czyli biurka, przy których się stoi

Od jakiegoś czasu na świecie popularne są stanowiska pracy i biurka, przy których pracuje się na stojąco (ang. stand-biased desks). Takie rozwiązanie jako pierwsze wprowadziły niektóre koncerny. W ślad za środowiskiem biznesowym podążyły niektóre szkoły w USA. Na amerykańskim kanale [Edutopia](#) znajdziesz interesujące komentarze nauczycieli amerykańskich na temat pracy w sali wyposażonej w stoły do pracy na stojąco. Celem było przeciwdziałanie niekorzystnemu wpływowi postawy siedzącej na otyłość dzieci, która w Stanach Zjednoczonych jest poważnym problemem.

Zwiększony wydatek energetyczny, spowodowany pracą przy biurkach na stojąco, został już potwierdzony wieloma badaniami. Natomiast trójka badaczy z Teksasu postanowiła zbadać wpływ pracy na stojąco na działanie mózgu, a zwłaszcza na pracę kory mózgowej i proces

uczenia się. Wyniki tego pilotażowego badania zostały opublikowane w „International Journal of Environmental Research and Public Health” w październiku 2015 (Mehta, Shortz, Benden, 2015).

Naukowcy badali funkcje wykonawcze mózgu (ang. executive functions) i pamięć roboczą (krótkotrwałą, ang. working memory) w grupie czternasto- i piętnastolatków, którzy przez 28 tygodni korzystali w sposób ciągły z biurek, przy których się stoi. Wyniki tego pilotażowego badania są niezwykle obiecujące. Nieinwazyjne monitorowanie kory przedczołowej wykazało u tych nastolatków znaczącą poprawę funkcji wykonawczych oraz pamięci krótkotrwałej.

Pamiętaj – sposób, w jaki ustawisz stoły w swojej klasie, świadczy o twojej filozofii uczenia.

Co powinno się znaleźć w pracowni językowej

Sprzęt audiowizualny

Nowoczesna pracownia językowa jest wyposażona w sprzęt audiowizualny, umożliwiający odtwarzanie nagrań dźwiękowych i filmów wideo. Nagrania i filmy są dla większości uczniów jedynym źródłem autentycznego języka mówionego, którym posługują się jego rodzimi użytkownicy (Anglicy i Amerykanie). Powinieneś często wykorzystywać tę formę prezentacji języka. Zwróć szczególną uwagę na **jakość dźwięku**.

Lekcje języka obcego powinny charakteryzować się dużym tempem i zmiennością zadań. Jeżeli sprzęt audiowizualny ma twoje lekcje językowe wspierać, a nie zakłócać, wtedy już podczas jego zakupu i montowania warto się kierować zasadą: im **szybciej i sprawniej**, tym lepiej. Komputer z szybkim procesorem, na którym łatwo odnajdziesz potrzebny plik, projektor na stałe podwieszony do sufitu, z krótkim okresem rozgrzewania i funkcją uśpienia oraz prosty sposób zaciemniania sali pozwolą ci sprawnie odtworzyć piosenkę czy krótki filmik. Twoja lekcja będzie ciekawsza, a użycie multimediów uzasadnione.

Nowoczesna pracownia internetowa powinna mieć **dostęp do szybkiego internetu**. Jest coraz więcej dostępnych, ciekawych zasobów internetowych, z których warto korzystać podczas zajęć. Jednak coraz nowsze aplikacje wymagają coraz szybszego łącza internetowego. Nie warto włączać na zajęciach gry, która będzie się zawieszać podczas odtwarzania. Budzi to niepotrzebną frustrację u uczniów.

Tablica interaktywna nie załatwi sprawy

Jednak zanim podjęta zostanie decyzja o zakupie konkretnych elementów wyposażenia pracowni językowej, należy dokładnie przemyśleć i zaplanować, **w jaki sposób uczniowie**

i nauczyciel będą z nich korzystać. Zakup tablicy interaktywnej w miejsce zwykłej, białej czy czarnej tablicy jest racjonalny tylko wtedy, gdy nauczyciele, którzy z niej korzystają, zostali przeszkoleni z jej obsługi i potrafią w pełni wykorzystać jej zaawansowane funkcje.

Używanie tablicy interaktywnej jedynie do robienia notatek czy wyświetlania ćwiczeń z książki nie zwiększy poziomu zaangażowania uczniów. Tego rodzaju zastosowanie jest nieinnowacyjne, ponieważ nie przetwarza w żaden sposób zadania, a służy jedynie zastąpieniu zwykłej tablicy, dlatego należy je uznać za najniższy spośród czterech poziomów modelu SAMR (ang. Substitution–Augmentation–Modification–Redefinition czyli Zastępstwo–Zwiększenie–Modyfikacja–Przedefiniowanie). Model SAMR, który Ruben R. Puentedura zaprezentował na swoim blogu <http://hippasus.com/blog/>, określa poziom innowacyjności wykorzystania nowych technologii w nauczaniu. Więcej o tym modelu przeczytasz w zeszytce „Teoria w pigułce” w Zestawie nr 5, który jest poświęcony wykorzystaniu TIK na lekcjach języka angielskiego.

W jaki sposób pomoce dydaktyczne mogą wspierać naukę języka obcego

Słowniki

Słowniki w wersji papierowej „wychodzą z mody”. Coraz więcej osób korzysta ze słowników cyfrowych czy funkcji Tłumacz Google, którą uczniowie mogą włączyć na swoich smartfonach. Jednak w każdej pracowni językowej powinien znaleźć się zestaw słowników w wersji papierowej, tak by uczniowie mogli wdrażać się do ich użycia w trakcie lekcji.

Dla małych dzieci można polecić **słowniki obrazkowe** (ang. picture dictionaries). Praca z nimi umożliwi dzieciom poznanie jednego ze sposobów pozyskiwania i przechowywania potrzebnych informacji. Pozwoli im zrozumieć ideę słownika. Zdadzą sobie sprawę z przydatności porządku alfabetycznego. Na wzór wydrukowanej książki i z pomocą nauczyciela mogą tworzyć własne wpisy. Autonomicznie wybiorą słowa i pojęcia, których chcą się nauczyć i które zamieszczą we własnych „słownikach”. Zajęcia, podczas których każde dziecko zaprezentuje zilustrowane przez siebie słowo, mogą mieć ogromny wpływ na autonomię dzieci i na wzrost ich poczucia wartości.

Słowniki dwujęzyczne (polsko-angielski i angielsko-polski) sprawdzają się w klasach starszych dzieci (II i III etap edukacyjny), podczas tłumaczenia krótkich tekstów i podczas pisania własnych wypowiedzi. Miałam okazję obserwować jedenastoletniego chłopca, który bez przymusu i z ogromnym zapałem szukał angielskiego słowa w słowniku. Zadanie, które otrzymał, polegało na uzupełnieniu trzech słów, tak by zilustrować pewien ciąg skojarzeń.

Przykład:

latawiec – _____ – _____ – _____ – celebryta

(możliwa odpowiedź: latawiec – wiatr – pogoda – telewizja – celebryta)

Atrakcyjność tego zadania spowodowana była prawie nieograniczonymi możliwościami wyboru.

Korzystanie ze słownika angielsko-angielskiego, w którym definicje i zasady użycia podane są w języku obcym, wymaga dobrej lub bardzo dobrej znajomości języka. Dlatego **słowniki monolingwalne** powinny się znaleźć w pracowniach językowych w szkołach średnich. Można zachęcać uczniów, by używali ich podczas ćwiczeń polegających na wyjaśnianiu znaczeń słów. Można do tego wykorzystać, popularną w Wielkiej Brytanii, grę towarzyską Taboo.

Książeczki do czytania (ang. graded readers)

W każdej pracowni językowej powinny się znaleźć książeczki w języku obcym. Uczniowie mogą czytać je w grupach albo wypożyczać do samodzielnego czytania w domu. Nauczyciel może je czytać uczniom podczas lekcji. Książki powinny być na różnych poziomach zaawansowania, tak by uczniowie z pomocą nauczyciela mogli znaleźć tekst odpowiedni do swoich umiejętności i zainteresowań. Zbyt trudna książka mogłaby zniechęcić do podejmowania wysiłku czytania. Natomiast samodzielne przeczytanie książki w języku obcym niezwykle wzmaga poczucie wartości ucznia i motywuje do dalszego poznawania języka.

Obrazki wycięte z kolorowych czasopism

Kanał wzrokowy dominuje w odbieraniu sygnałów ze świata. Dlatego **trudno wyobrazić sobie zajęcia językowe bez użycia obrazków**. Przy czym należy podkreślić z całą mocą, że ilustracje w książce nie są wystarczające, ponieważ nie spełniają jednej z najważniejszych funkcji – nie zaspokajają potrzeby nowości i trudno je wykorzystać do ćwiczeń komunikacyjnych. Z zasady nie rozmawia się przecież o tym, co każdy zna i widział wielokrotnie, chociażby wertując podręcznik.

Dlatego zachęcamy, by każdy nauczyciel gromadził własną kolekcję zdjęć i obrazków, wyciętych z kolorowych czasopism. Można do tworzenia takiej kolekcji zaangażować uczniów.

Sposobów wykorzystania obrazków na lekcji jest bez liku. Opiszę dwa ulubione przeze mnie ćwiczenia, które można przeprowadzić w prawie każdej grupie wiekowej, niezależnie od poziomu uczniów.

1. Imagine that! (Wyobraź sobie!) – wprowadzenie do lekcji

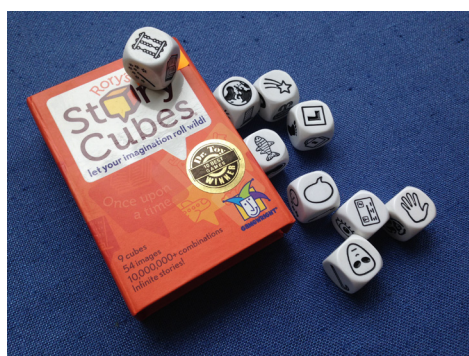
Przygotuj obrazek nawiązujący do tematu lekcji. Absolutnie nie pozwól go nikomu zobaczyć. Za to poproś uczniów, by zamknęli oczy i próbowali sobie wyobrazić to, co będziesz im opowiadać. Ze szczegółami i powoli opowiadaj, co widzisz na obrazku, opisz kolory, położenie przedmiotów, wyraz twarzy osób. W trakcie opowiadania zachęcaj uczniów do spekulowania. Zadawaj pytania i sprawdź, ile rozumieją i co zapamiętali. Gdy już ciekawość uczniów zostanie pobudzona, pokaż wszystkim obrazek (ćwiczenie to zostało zaprezentowane przez Jamiego Keddy'ego podczas konferencji IATEFL Poland).

2. Picture dictation (Obrazkowe „dyktando”) – wersja w parach

Przygotuj po jednym obrazku na każdą parę uczniów. Poproś uczniów, by usiedli naprzeciw siebie. Najpierw wyjaśnij zadanie, a potem rozdaj obrazki, po jednym dla pary. Przedtem uprzedź, by w żadnym wypadku nie pokazywali obrazka koledze. Ćwiczenie polega na tym, by jedna osoba opowiedziała, a druga narysowała, co jest na obrazku. Na zakończenie można wywiesić obrazki i ich „kopie” i z całą klasą omówić, kto najtrafniej odwzorował oryginał albo jakie różnice występują między oryginałem a kopią.

Jeśli chcesz użyć tego zadania do ćwiczenia konkretnej struktury lub słownictwa, przed rozpoczęciem zapisz je na tablicy i poproś uczniów, by odnotowali na kartce każde jej użycie w trakcie wykonywania ćwiczenia. Trochę inną wersję tego zadania zobaczysz w drugiej części filmu w Zestawie nr 4.

Rory's Story Cubes

Zestaw kostek do gry, którego polska nazwa brzmi: Kości opowieści, to stworzone w 2004 roku narzędzie do uwalniania kreatywności. Pierwotnie przeznaczone było dla osób dorosłych, pracujących nad skomplikowanym problemem. Dopiero później Kości opowieści stały się popularną grą dla dzieci. Umieszczone na dziewięciu kostkach proste rysunki są na tyle niejednoznaczne, że mogą wywoływać najróżniejsze skojarzenia. Na zajęciach języka angielskiego można ich użyć, by stymulować uczniów do tworzenia opowieści.

Na stronie <https://www.storycubes.com/play> można zobaczyć, jak twórca tej prostej gry demonstruje jej użycie.

Ze względu na dość duży poziom abstrakcji symboli umieszczonych na kostkach, Kości opowieści są bardziej odpowiednie dla uczniów starszych i o wyższym poziomie zaawansowania.

Klocki Cuisenaire'a

W roku 1945 belgijski pedagog Georges Cuisenaire zaproponował ten zestaw klocków w różnych kolorach i różnej długości, tzw. Cuisenaire rods, jako pomoc dydaktyczną, wspierającą stworzoną przez niego metodę nauczania wartości liczb za pomocą kolorów. Do dziś klocków tych używa się w nauczaniu wczesnoszkolnym matematyki.

Jednak po jakimś czasie klocki te zostały zaadaptowane jako bardzo prosta, ale efektywna pomoc dydaktyczna w nauczaniu języków obcych. Klocków Cuisenaire'a można użyć do obrazowego uczenia gramatyki, za ich pomocą można wyjaśnić szyk przestawny w pytaniu czy zilustrować skomplikowaną konstrukcję zdania. Małe białe klocki mogą symbolizować końcówkę -s trzeciej osoby liczby pojedynczej itp. Klocki też świetnie nadają się do przedstawiania sylab akcentowanych i nieakcentowanych, a nawet do konstruowania z uczniami dłuższych opowiadań.

Poniżej zamieszczone zostały trzy linki do filmów na kanale YouTube, na których zaprezentowane są różne sposoby wykorzystania klocków Cuisenaire'a do zajęć językowych:

- [prezentacja treści;](#)
- [osobista opowieść z użyciem klocków;](#)
- [na tej stronie, przy pomocy klocków Cuisenaire'a, Jim Scrivener uczy, jak wymawiać sylaby akcentowane i nieakcentowane.](#)

Ważne! Wszystkie zademonstrowane powyżej ćwiczenia można przeprowadzić, używając w tym celu np. klocków Lego lub przyciętych do różnych długości, kolorowych ołówków. Istotne jest tylko, aby tak zaadaptowane przedmioty były różnego koloru i różnej długości.

Prompts4ELT

Często uczniowie nie mają pomysłu CO POWIEDZIEĆ. Trudnością okazuje się nie sama konstrukcja gramatyczna, tylko brak kolejnych przykładów. Problem ten rozwiązują **prompts4ELT** – małe karteczki-podpowiadacze, które „podpowiadają” uczniom, jakiego słowa lub zwrotu można użyć w danym ćwiczeniu. W przemyślny sposób skonstruowane, proste dialogi, umożliwiają zastosowanie określonej struktury wielokrotnie, co stanowi doskonały dryl językowy, bo ćwiczony na wpół komunikatywnie i w dodatku z wieloma partnerami.

Na stronie <http://4elt.pl/promptseng.html> można zobaczyć, jak przebiegają ćwiczenia z użyciem prompts4ELT.

Ważne! Nie ma potrzeby zakupu tych pomocy – zestaw takich karteczek każdy nauczyciel może stworzyć sam.

Magiczne pudełko (tzw. Magic Box)

Drewniane pudełko w sali językowej można wykorzystać na wiele sposobów. Może ono służyć do stworzenia efektu niespodzianki, gdy nauczyciel wyciągnie z niego jakiś niecodzienny przedmiot, kojarzący się z wprowadzaniem zagadnienia językowego. Skupi w ten sposób uwagę uczniów, używając tego prostego zabiegu do wprowadzenia nowego tematu zajęć.

W magicznym pudełku można chować przedmioty, które dzieci muszą odgadnąć przez zadawanie pytań lub doświadczyć zmysłami innymi niż wzrok. Nauczyciel może poprosić dzieci by dotknęły, powąchały czy posłuchały, co znajduje się w pudełku.

Jeszcze innym sposobem na wykorzystanie pudełka może być wrzucanie do niego słów i zwrotów wprowadzanych na kolejnych zajęciach. Ciekawym rytuałem stanie się rozpoczynanie lekcji od losowania przez uczniów słówek i demonstrowanie ich, podawanie definicji lub odgrywanie scenek z ich użyciem.

Szarfy do zasłaniania oczu

Szarfy stosujemy do zabaw, podczas których dzieci odgadują przedmioty. Można zasłonić dzieciom oczy i prosić o zgadnięcie owoców czy innych produktów spożywczych, posługując się tylko zmysłem węchu.

Inny sposób wykorzystania szarf to zabawa w przewodników. Na środku klasy ustawiamy „tor przeszkód”, zbudowany z nieregularnie ustawionych stołów i krzeseł. Uczniowie stają w parach. Jeden z nich ma zasłonięte oczy, drugi, tzw. „przewodnik”, prowadzi kolegę, trzymając go za rękę i udzielając instrukcji po angielsku, np. „turn left”, „right”, „stop”, „look out”. Ćwiczenie nie tylko rozwija sprawności językowe, ale przede wszystkim buduje w uczniach zaufanie i empatię.

Lina

Najprostszym sposobem wykorzystania liny na zajęciach językowych jest wspólne układanie z niej kształtów, np.: „let’s make a circle”, „let’s make a square”.

Dla małych dzieci pojęcie zagranicy i tego, że w innych krajach mówi się w obcym języku, bywa trudne do zrozumienia. Aby pomóc dzieciom w wyobrażeniu sobie tego, można

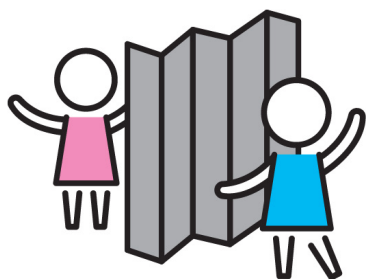

podczas pierwszych zajęć ułożyć na podłodze koło i zademonstrować, że wewnątrz niego rozmawiamy po angielsku, a na zewnątrz – po polsku.

Interesujące użycie liny zademonstrowano na krótkim filmie, który znajdziesz tutaj: <https://www.youtube.com/watch?v=xt75JkYyFdM>. Technikę tę można wykorzystać do ćwiczenia z całą klasą wielu różnych zagadnień leksykalnych i gramatycznych.

W książce *Teaching Teenagers* zaprezentowano niezwykle wykorzystanie liny, by w bardzo sugestywny sposób przygotować uczniów do odbioru tekstu, opisującego wypadek, do którego doszło podczas koncertu gwiazdy pop (Puchta, Schratz, 1993: 40). Aby wczuć się w sytuację poturbowanych w tłumie nastolatków, przed przeczytaniem tekstu uczniowie stanęli w dużej grupie na środku sali i zostali obwiązani liną. W ten sposób mogli przeżyć bezpośrednią bliskość wielu osób wokół, a jednocześnie brak możliwości wyzwolenia się z tłumu.

Parawan

Podobnie jak lina, parawan bardzo sugestywnie pozwala podzielić przestrzeń w klasie w sposób bardzo czytelny dla dzieci. Parawan świetnie nadaje się do zabaw typu „zgadywanki”. Można poprosić ucznia, by schował się za parawanem i wykonywał różne czynności. Pozostali uczniowie muszą zgadnąć, co on robi.

Małe dywaniki w różnych kształtach

Dywaniki można rozłożyć na podłodze, by na nich usiąść lub bawić się w grę przypominającą popularnego Twistera. Nadają się do uczenia kształtów i kolorów. Pod dywanik można schować obrazek słonia i zgadywać: „Is the elephant under the green square?”.

Karty obrazkowe (tzw. flashcards)

Karty obrazkowe służą do demonstrowania słownictwa. Można bawić się nimi w zgadywanki, używać do opowiadania historii. Zestaw kilkuset kart obrazkowych możesz pobrać bezpłatnie ze strony http://www.program.4elt.pl/karty_obrazkowe.html.

Face-ins czyli monidła

Monidło (ang. face-in) to karton z wyciętym owalnym otworem, w którym pojawia się dziecięca buzia. Na kartonie można namalować postać, pejzaż, pokój. Dziecko wkłada buzię w otwór i zgaduje „Kim jestem? Policjantem? Lekarzem?” albo „Gdzie jestem? Na plaży? W lesie? W mieście?”. Do przygotowania monideł warto zaprosić dzieci.

Teatrzyk Kamishibai

Teatrzyk Kamishibai to wywodzący się z kultury japońskiej przenośny teatrzyk, w którym aktor odsłania kolejne ilustracje, opowiadające baśń czy historię przygodową. Ilustracje te przypominają papierowe slajdy, które jeden po drugim, są powoli odsłaniane. Buduje to niezwykle klimat i pomaga osiągnąć efekt skupienia i uwagi wśród uczniów. Przykład użycia teatrzyku zobaczysz na filmie w Zestawie nr 8.

Zabawki, modele warzyw i owoców, mebelki dla lalek itp.

Im młodszy uczniowie, tym więcej rekwizytów powinno być w pomieszczeniu, w którym uczą się języka obcego. Odwołanie do konkretnych przedmiotów pozwala dzieciom zrozumieć, o czym nauczyciel opowiada po angielsku, pomaga śledzić treść historii, zrozumieć polecenie. Najlepiej nadają się do tego prawdziwe przedmioty i produkty (ang. realia). Jednak przynoszenie zbyt wielu takich przedmiotów na lekcję jest niepraktyczne. Zabawki świetnie je zastępują.

Komendy do TPR

Ćwiczenie typu TPR (ang. Total Physical Response czyli reagowanie całym ciałem) jest ogólnie znane. Polega ono na tym, że nauczyciel wydaje komendę w języku obcym, a uczniowie ją wykonują, demonstrując w ten sposób rozumienie ze słuchu. Inną ciekawą odmianą tego ćwiczenia jest tzw. written TPR, które polega na tym, że zamiast wypowiedzieć komendę, nauczyciel prezentuje ją uczniom w formie pisemnej, wykorzystując napisy, które w tym celu zostały przygotowane przed lekcją. Ćwiczenie z wykorzystaniem napisów do TPR znakomicie rozwija w uczniach umiejętność czytania.

Czerwony obrus w kwiaty

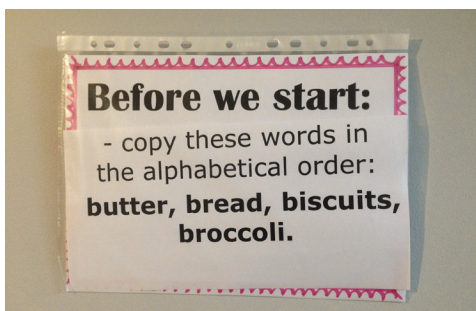

Czerwony obrus w kwiaty to symbol tego, co nauczyciel może przynieść na zajęcia, żeby zaskoczyć uczniów, przełamać utarty rytuał, wzbudzić ciekawość, uczynić lekcję inną niż zwykle. Mózg stale selekcjonuje docierające do niego informacje i interesuje się głównie tym, co nowe, niezwykle, czego jeszcze nie wie i co uzna za przydatne. Warto co jakiś czas zaskakiwać uczniów. Choćby czerwonym obrusem w kwiaty.

Pomoce dydaktyczne, które uatrakcyjniają przebieg zajęć językowych

Poza typowymi pomocami dydaktycznymi każdy nauczyciel powinien dysponować materiałami, które pozwalają uatrakcyjnić i usprawnić przebieg lekcji. Zaproponowane poniżej przykłady rozwiązują niektóre problemy, które mogłyby wystąpić na zajęciach i sprawiają, że lekcje stają się ciekawsze i bardziej dynamiczne. Nie wiążą się z nakładami finansowymi. Niezbędne materiały nauczyciel może przygotować sam. Ważne jest tylko wcześniejsze zaplanowanie, w których momentach lekcji będą najbardziej przydatne.

Zadanie na start

Początek lekcji często decyduje o dalszym przebiegu zajęć. Jest zatem niezwykle istotne, aby przebiegł sprawnie i w dobrym tempie. Nauczyciel powinien zminimalizować rozgardiasz, który zwykle towarzyszy wchodzeniu uczniów do sali, zasiadaniu w ławkach, wyjmowaniu podręczników i przyborów szkolnych. Dobrze, gdyby już w chwili wchodzenia do klasy czekało na uczniów jakieś zadanie, które nie tylko zaznaczy początek zajęć, ale również połączy w logiczny sposób treści poprzednich zajęć z bieżącymi.

Można w tym celu wydzielić obszar na tablicy i zapisać tam zadanie do wykonania przez uczniów od razu po wejściu do klasy. Żeby jeszcze przyspieszyć ten proces, można po prostu przygotować treść zadania wcześniej i po wejściu do sali wsunąć ją do plastikowej koszulki, tak jak na zdjęciu powyżej.

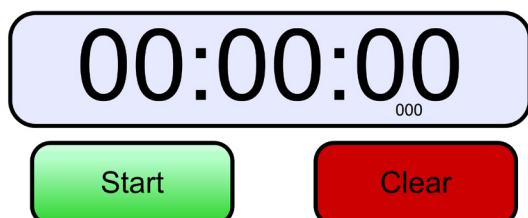
Przykładowe zadania na start znajdziesz w „Poradniku Mentora”.

The Polish hand

Rysunek „polskiej ręki” umieszczony w widocznym i łatwo dostępnym dla wszystkich miejscu może motywować uczniów do podejmowania prób mówienia po angielsku. Za każdym razem, gdy sytuacja wymaga użycia języka polskiego (np. zbyt skomplikowana instrukcja, problem z dyscypliną, nieplanowane obowiązki organizacyjne), nauczyciel kładzie swoją dłoń na „polskiej ręce” i krótko wyjaśnia po polsku to, czego nie można przekazać w języku obcym. Informuje uczniów, że w pracowni językowej obowiązuje język obcy, a nauczyciel i uczniowie mogą mówić po polsku tylko wtedy, gdy dotykają „polskiej ręki”. Konsekwentne stosowanie tej zasady prowadzi do powstania bardzo przydatnego klasowego rytuału, który znakomicie redukuje ilość języka polskiego używanego na lekcjach i ogranicza liczbę uczniów mówiących po polsku podczas zajęć językowych.

Stoper lub timer

Doskonałym sposobem na podniesienie energii zajęć i pobudzenie kreatywności uczniów jest wykorzystanie stopera. Każde zadanie, jeśli ograniczysz czas na jego wykonanie, stanie się dużo bardziej interesujące. W uczniach obudzi się chęć rywalizacji. Ale nie zawsze trzeba wygrywać z innymi. Bicie własnych rekordów jest również motywujące. Jednym z rytuałów

klasowych może być wykonywane przez cały zespół uczniów określonego zadania na czas, np. podanie jak największej liczby przymiotników zaczynających się na określoną literę. Wynik można zanotować i próbować pobić go na następnych zajęciach. Liczba pomysłów na podobne zadania jest nieograniczona. Najlepiej, gdy upływające sekundy wyświetlone są na tablicy (np. dzięki użyciu darmowej aplikacji www.online-stopwatch.com), ale zwykły minutnik czy nawet stoper w telefonie też spełni swoje zadanie.

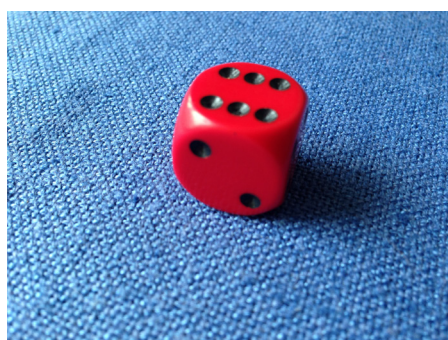
Małe tabliczki suchościernalne własnej produkcji

(Pomysł autorstwa Sarah Hoch i Keri-Ann Moore). Można je wykonać samodzielnie. Wystarczy na karton wielkości ok. 20x30 cm nakleić białą folię samoprzylepną, która jest dostępna na Allegro w cenie ok. 30 złotych. Z jednej rolki folii o rozmiarach 200x45 cm można wykonać 12 tabliczek. Gotowe tablice suchościernalne w formacie A4 można również zakupić. Ważne jest tylko, aby każde dziecko miało własną tabliczkę, pisak i miękką szmatkę do jej wycierania.

Tabliczki suchościernalne są szczególnie przydatne w licznych klasach. Podczas zajęć można poprosić uczniów o udzielanie odpowiedzi na tabliczkach poprzez: zaznaczenie „prawda” czy „fałsz”, napisanie słowa lub zdania, a nawet narysowanie obrazka. To umożliwia aktywizowanie wszystkich uczniów jednocześnie, nawet tych, którzy są mniej pewni swojej wiedzy lub bardziej nieśmiali i dlatego zwykle uchylają się od odpowiedzi. Dzięki wykorzystaniu tabliczek suchościernalnych nauczyciel widzi odpowiedzi wszystkich uczniów jednocześnie i z łatwością może ocenić, na ile zrozumieli tekst, zadanie lub polecenie.

Kostka do gry

Kostka do gry pomaga rozwiązać problem uczniów nadmiernie aktywnych i zbyt nieśmiałych. Poza jej oczywistym zastosowaniem w grach planszowych, kostka do gry jest świetnym

narzędziem do regulowania tego, którzy uczniowie powinni zabrać głos podczas pracy w grupach.

Nauczyciel przydziela uczniom przy każdym stole numerki od 1 do 6. Uczniowie pracują nad zadaniem. Następnie, gdy nadchodzi moment udzielenia odpowiedzi, o głos proszeni są ci uczniowie, których numerki został wylosowany za pomocą kostki. Sprawia to, że wszyscy uczniowie, ci bardziej i mniej aktywni, ci którzy właśnie przed chwilą odpowiedzieli i ci którzy nie są pewni odpowiedzi – wszyscy spodziewają się, że może nadejść ich kolej. Aktywni uczniowie nie dominują na lekcji, a bardziej wycofani nie mogą się schować za plecami kolegów.

Teacher's traffic lights

Teacher's traffic lights to technika oparta na, doskonale znanej nauczycielom stosującym ocenianie kształtujące, technice świateł. Zwykle wykorzystuje się ją do samooceny i oceny koleżeńskiej w trakcie zajęć. Jeśli zostanie użyta na zakończenie lekcji, może być doskonałą informacją zwrotną dla nauczyciela, które elementy języka okazały się dla uczniów zbyt trudne, które należałoby gruntownie przećwiczyć na następnej lekcji.

Przed wyjściem z sali nauczyciel prosi uczniów o przyklejenie we właściwych miejscach słów czy zwrotów, które uznali za opanowane i tych, które wydają się jeszcze zbyt trudne i wymagają dalszej pracy.

W zależności od treści lekcji, światła mogą oznaczać odpowiednio:

- **zielone** – wszystko rozumiem, wszystko pamiętam, umiem wymówić, użyć w zdaniu itp.;
- **żółte** – niektórych słów nie pamiętam, dany zwrot jest dla mnie niejasny, nie byłbym pewien, jak go zastosować;
- **czerwone** – nie rozumiem, nie pamiętam, chciałbym to jeszcze przećwiczyć itp.

Exit Tickets – czyli przepustki na przerwę

Podobnie jak początek lekcji, tak również jej zakończenie jest bardzo istotnym momentem zajęć językowych. Należy go wykorzystać do pobudzenia refleksji uczniów nad tym, co działo się na lekcji i czego się w jej trakcie nauczyli. Doskonale zadanie to spełnia ćwiczenie exit tickets (przepustki na przerwę).

Przed lekcją zaplanuj i przygotuj na małych karteczkach odpowiednie zadanie lub pytanie. Wy tłumacz uczniom, że jest to ich przepustka na przerwę. Podkreśl, że chociaż to nie test (nie będzie oceny), to jednak chcesz, aby każdy zrobił je samodzielnie, ponieważ chcesz sprawdzić, jak wiele zapamiętali z lekcji. Na klamce od drzwi zawieś torbę, do której uczniowie mogą wrzucać swoje przepustki. Ich analiza pozwoli ci ocenić, w jakim stopniu uczniowie opanowali materiał przerabiany na lekcji i ile dalszych ćwiczeń powinniście mu poświęcić na kolejnych lekcjach.

Przykładowy exit ticket znajdziesz w „Zeszytcie ćwiczeń”.

Tablice informacyjne

Wszystko, co jest wyeksponowane na ścianach w klasie, stwarza możliwość wzmocnienia motywacji do nauki, pogłębionego zrozumienia, powtarzania i odkrywania. Tablice informacyjne na ścianach sali językowej są doskonałym miejscem do umieszczania istotnych informacji i materiałów, nad którymi uczniowie pracują. Dobrze wykonana ekspozycja może wspierać proces uczenia się języka obcego.

Co powinno i co może się znaleźć na tablicy informacyjnej:

Kontrakt klasowy (ang. class contract), w którym sprecyzowano wspólnie wypracowane porozumienie, jak przebiegać będą zajęcia językowe, jakie są oczekiwania wobec uczniów, ale także wobec nauczyciela.

Język funkcjonalny (ang. classroom language) czyli zbiór zwrotów i zdań przydatnych na każdych zajęciach, np. „I’m sorry I’m late” („przepraszam za spóźnienie”), „I don’t understand” („nie rozumiem”), „can you repeat, please” („czy może pani powtórzyć”), „can I leave the room, please?” („czy mogę wyjść?”). Wystarczy podczas zajęć wskazać odpowiednie wyrażenie na tablicy, by pomóc uczniowi po angielsku wyrazić myśli czy potrzeby.

W miarę zwięzłe, najlepiej **graficzne, przedstawienie materiału**, nad którym aktualnie pracują uczniowie. Może to być zarówno wizualizacja zagadnień gramatycznych i słownictwa, jak również odpowiednio zilustrowane funkcje językowe. Jest istotne, by materiał ten był w miarę aktualny i odpowiadał temu, czego na danym etapie uczniowie się uczą.

Aktualne informacje i komunikaty. Jeżeli bezpośrednio dotyczą danej grupy uczniów (np. informacje o wycieczce czy klasowym wyjściu do kina), a nauczyciel sformułował je po angielsku, będą doskonałym ćwiczeniem zrozumienia tekstu pisanego. Fakt, że informacje te dotyczą uczniów bezpośrednio i osobiście, ma dla nich ogromne znaczenie motywujące.

Ekspozycja prac uczniów na ścianach jest również niezwykle motywująca. Warto jeszcze przed wykonaniem zadania, uprzedzić uczniów, że wybrane prace zostaną wywieszane na tablicy informacyjnej. To może spowodować, że uczniowie bardziej się przyłożą do wykonania zadania.

Wśród nastolatków dobrze sprawdza się zabieg polegający na tym, że najpierw uczniowie wykonują prace „na brudno”. Następnie wspólnie decydują, które z nich są najciekawsze pod względem treści i w związku z tym godne wywieszenia na tablicy. Po poprawieniu błędów przez nauczyciela, uczniowie (niekoniecznie autorzy wybranych prac) przepisują je na czysto i dopiero wtedy wywieszają na tablicy. **Przykładanie wagi do jakości i wyglądu wykonanych prac** wzbudza w uczniach satysfakcję z włożonego wysiłku. Dlatego warto zadbać, by prace nie miały błędów, by były umieszczone na kolorowym papierze i przyklejone do tablicy starannie, pinezką w każdym rogu.

Idiom, słowo, hasło lub dowcip tygodnia umieszczane jest na tablicy w stałym, wyznaczonym do tego miejscu. Jeśli za przygotowywanie tego materiału odpowiedzialni będą uczniowie „dyżurni”, to omawianie ich prac może stać się cotygodniowym rytuałem lekcji, który bardzo podniesie poziom odpowiedzialności i poczucia dumy z wykonanej pracy. Stanowić też może pole do popisu dla indywidualnej kreatywności uczniów.

Jakich błędów się wystrzegać

Nie każdy plakat powinien znaleźć się na tablicy informacyjnej. Plakaty wydrukowane przez wydawnictwa są bardzo estetyczne i kolorowe, ale jeśli nie odnoszą się do materiału, który właśnie poznają uczniowie, to są po prostu nieistotne.

Jakakolwiek informacja czy praca, jeśli **wisi na tablicy zbyt długo**, przestaje być przez uczniów zauważana. Należy zadbać o regularne uaktualnienie materiałów widniejących na tablicy. Ludzki mózg jest nastawiony na wyszukiwanie nowości. Odkrywanie czegoś nowego (nawet jeśli to tylko nowy komunikat na tablicy), pobudza ośrodek nagrody w mózgu, jest przyjemne i wzmacnia proces uczenia się.

Należy unikać przeładowania i chaosu na tablicy. Jeśli informacji jest za dużo i są mało czytelne, to nie będą wspierały uczenia peryferyjnego, a wręcz mogą rozpraszać uczniów.

Czasem mniej znaczy lepiej

Ryc. 8. Przykłady ekspozycji w pracowni języka angielskiego.

Powyżej przedstawiono dwa, prawie skrajne, przykłady ekspozycji w pracowni języka angielskiego. Bardzo oszczędne w formie, trzy sentencje po lewej stronie, prezentują bogaty język na wysokim poziomie. Natomiast na kolorowych plakatach po prawej praktycznie w ogóle nie ma języka angielskiego.

Czym jest uczenie peryferyjne i jak wpływa na nie wygląd i wyposażenie sali lekcyjnej

Uczenie peryferyjne to podejście, które zakłada, że możliwe jest przyswojenie elementów języka obcego bez świadomego koncentrowania się na materiale. Wśród nauczycieli panuje przekonanie, że uczniowie uczą się języka obcego nie tylko w procesie bezpośredniego nauczania, ale przez sam fakt przebywania w środowisku „wypełnionym” językiem obcym:

w sali pełnej plakatów, napisów i instrukcji w języku angielskim; gdy na ścianach umieszczone są angielskie napisy i różnego rodzaju informacje, w tym informacje gramatyczne, przy czym ważne jest, by te napisy były regularnie i często zmieniane.

Uczenie peryferyjne jest jednym z założeń sugestopedii, metody nauczania języka obcego, opracowanej w latach 60. przez bułgarskiego psychologa i neurologa Georgija Łozanowa.

Nie ma dostępu do wiarygodnych badań, które określiłyby czy i w jakim stopniu uczenie peryferyjne (uczenie pośrednie) wspomaga naukę języka. Trzeba założyć, że gdyby uczenie peryferyjne występowało często i w dużym stopniu, to wiele osób znałoby dobrze język angielski tylko i wyłącznie dzięki słuchaniu angielskich piosenek. Tak jednak się nie dzieje.

Niemniej jednak w swojej wieloletniej karierze nauczyciela języka angielskiego wielokrotnie spotkałam uczniów, którzy spontanicznie używali trudniejszych słów i bardziej złożonych struktur językowych, poznanych poza zajęciami szkolnymi np. dzięki oglądaniu filmów rysunkowych po angielsku. Poza tym w czasach, gdy niedostępne były polskojęzyczne wersje gier komputerowych, wiele dzieci rozpoznawało skomplikowane słowa i polecenia napisane po angielsku, mimo, że nie umiały ich przeczytać i nikt ich tego nie uczył.

Dodatkowo podczas krótkiego pobytu w Anglii sama doznałam uczucia gwałtownego podniesienia sprawności językowej, co przypisuję przebywaniu w środowisku, w którym język docierał do mnie również dzięki bogatym bodźcom wzrokowym (napisy informacyjne, plakaty, reklamy, billboardy itp.).

Wydaje się, że warto umieszczać na ścianach pracowni językowej różne informacje w języku angielskim: sentencje, przykłady użycia struktur gramatycznych, ciekawe zdjęcia z opisem po angielsku oraz inne teksty, które uczniowie mieliby ochotę lub powód przeczytać. W mojej opinii zapewnia to dodatkową ekspozycję na język i może przyczyniać się do wzrostu motywacji i umiejętności językowych uczniów.

W jaki sposób zaangażować uczniów do aranżacji sali językowej

Poczucie przynależności, poczucie autonomii, poczucie sprawstwa – to wszystko można rozwinąć w uczniach, zapraszając ich do wzięcia odpowiedzialności za wygląd sali, w której uczą się języka angielskiego.

Proces urządzania pracowni językowej może być doskonałym ćwiczeniem językowym. Można poprosić uczniów, by narysowali projekt i opisali salę, w jakiej chcieliby się uczyć.

Wspólne z uczniami sformułowanie reguł i zasad obowiązujących w pracowni językowej, a także wspólne wykonanie oznaczeń, określających przeznaczenie miejsc na półkach i ścianach, jest nie tylko doskonałym ćwiczeniem językowym, ale także buduje w uczniach poczucie autonomii i poczucie sprawstwa.

Umieszczenie w klasie elementów personalizujących przestrzeń podnosi samoocenę dzieci poprzez umocnienie pozytywnego obrazu siebie oraz zaznaczenie, że dzieci są ważnymi, dostrzeganymi użytkownikami i współgospodarzami przestrzeni szkoły (Maxwell, Chmielewski, 2008). Ponadto wprowadzenie dzieł sztuki, wykonanych przez uczniów, zwiększa poczucie kontroli i zaangażowania (Killeen, Evans, Danko, 2003).

Kreatywność i pomysłowość uczniów

Istnieje wiele możliwości wykorzystania kreatywności i pomysłowości uczniów przy współtworzeniu pomocy dydaktycznych. Aby tę kreatywność w uczniach pobudzić, wystarczy przestrzegać zasady: **Limit the time and limit the resources – and the rest will take care of itself.** (Ogranicz czas i ogranicz środki – a reszta rozwiąże się sama).

Kilka pomysłów:

- Jeśli planujesz wprowadzić nowe słownictwo, możesz wcześniej poprosić uczniów o wykonanie w domu ilustracji. Koniecznie określ parametry, które ilustracja musi spełniać, np. być wielkości formatu A5 lub być wyłącznie w kolorze brązowym.
- W filmie towarzyszącym Zestawowi nr 8 zobaczysz, w jaki sposób nauczycielka wykorzystwała ilustracje dzieci do zaprezentowania historii na lekcji „storytelling”.
- Możesz poprosić uczniów, aby sami wykonali karty do gry w bingo. Ogranicz zakres słownictwa, które mogą wykorzystać.
- Niezwykle kreatywnym zadaniem może się okazać zilustrowanie przez uczniów różnic w znaczeniu struktur gramatycznych, np. „She’s going to fall over” i „She’s fallen over”. Jeśli zabronisz użycia słów, uruchomisz w uczniach tzw. przetwarzanie głębokie, a ich prace zamieszczone na tablicy, będą inspiracją dla pozostałych uczniów.
- Po przeczytaniu na zajęciach jakiejś historii, poproś uczniów o wykonanie do niej dokumentacji zdjęciowej. Na kolejnej lekcji zdjęcia te posłużą do ponownego odtworzenia opowieści.
- Pod koniec roku szkolnego można zorganizować konkurs „language labelling”. W grupach uczniowie przygotowują „etykiety” na dużych kartkach papieru. Etykiety opisują różne miejsca i sprzęty w szkole, np.: teachers’ room (pokój nauczycielski), library (biblioteka), czy display cabinet (gabłota). Grupy wymieniają się etykietami i odbywa się konkurs, która grupa pierwsza rozwiesi etykiety we właściwych miejscach.

Lessons from the learner

Innym sposobem wykorzystania kreatywności uczniów jest procedura pod nazwą „lekcje od uczniów”, którą przedstawił Luke Prodromou na konferencji IATEFL Poland.

Procedura ta polega na wykorzystaniu osobistych tekstów napisanych przez uczniów do stworzenia dalszych, zupełnie innych ćwiczeń językowych.

Przykład:

W ramach pracy domowej lub podczas lekcji uczniowie układają zdania z użyciem struktury „I used to...”, w których wyrażają, co zwykli byli robić, gdy byli dużo młodszy, a czego już

nie robią. Uczniowie zapisują swoje doświadczenia na osobnych kartkach. Nauczyciel zbiera kartki i po lekcji poprawia ewentualne błędy. Następnie na podstawie zdań uczniów przygotowuje zupełnie inne ćwiczenie, np. „Find someone who...”. Opracowuje formularz ćwiczenia z wykorzystaniem autentycznych doświadczeń uczniów z ich dzieciństwa. Przykładowo:

Who	What
The teacher	used to be afraid of spiders.
?	used to wait for their dad on the window sill.
?	used to eat cottage cheese with cherries.
?	used to hide in the laundry basket.
?	used to go to bed wearing socks.

Na kolejnej lekcji uczniowie chodzą między sobą i poprzez zadawanie pytań zamkniętych (np. „did you use to wait for your dad on the window sill?”) odnajdują osoby, których dotyczą poszczególne wpisy w formularzu.

Zwykle tak ułożonemu ćwiczeniu towarzyszy wiele emocji, a czasem nawet wybuchy śmiechu, gdy uczniowie dowiadują się o sobie nieznanym faktów.

Prawdziwe informacje, które dotyczą nas samych lub osób nam bliskich, często łatwiej pozostają w pamięci. Dlatego starannie uzupełniony formularz ćwiczenia warto powiesić na tablicy informacyjnej, by przypominał uczniom nie tylko interesujące fakty z ich życia, ale również strukturę gramatyczną użytą do ich opisanie.

A jeśli w twojej szkole nie ma pracowni językowej

Nie w każdej szkole jest sala przeznaczona do nauki języków. Poza tym angliści prowadzący nauczanie w klasach 1–3 są zmuszeni przechodzić z sali do sali. To oznacza, że część nauczycieli musi mieć większość pomocy stale przy sobie. Dobrym rozwiązaniem w takiej sytuacji jest walizeczka na kółkach.

Zestaw minimum, który powinien się w niej znaleźć to, poza podręcznikami:

- słownik polsko-angielski i angielsko-polski;
- sprzęt do odtwarzania nagrań (odtwarzacz mp3 lub laptop);
- zestaw kolorowych obrazków;
- szarfa do zasłaniania oczu;
- małe karteczki-fiszki do zrobienia własnych „prompts”;
- pluszowa zabawka (jeśli uczysz małe dzieci);
- kostka do gry.

Opis, w jaki sposób wykorzystywać te pomoce na zajęciach, znajdziesz w rozdziale: „W jaki sposób pomoce dydaktyczne mogą wspierać naukę języka obcego”.

Przykłady dobrych praktyk

Nie to jest ważne, co masz, lecz co z tym robisz!

Czarna tablica

Ryc. 9. Przykład ekspozycji na starej tablicy szkolnej. Fot. archiwum A. Gębka-Suska

Mimo że tablica w tej klasie jest dość stara i zniszczona, nauczycielka za pomocą kolorowych obrazków stworzyła niezwykle atrakcyjny przekaz wzrokowy dla dzieci. Wydrukowane na kolorowych kartonikach napisy są wyraźne i czytelne, ze względu na użycie pisma o właściwym rozmiarze i kroju pozbawionym szeryfów (ozdobników). Zarówno obrazki, jak i napisy, zostały umieszczone bardzo równo i starannie, przez co całość daje poczucie ładu i harmonii. Uwagę zwraca również użycie całych zwrotów w miejsce pojedynczych słów. Są to początki zdań, które uzupełnione i przeczytane w całości, stworzą miniopis zwierzęcia.

Informacje zwrotne na ścianie

Zdjęcie przedstawia ścianę na korytarzu szkolnym, do której przyczepiono kolorowe arkusze papieru do pakowania prezentów, a na nich wydrukowane napisy zawierające pozytywne, anonimowe informacje zwrotne na temat obserwowanych lekcji. Przykładowe komentarze z obserwowanych lekcji to: „Some fantastic things we saw in your lessons. We want more”, „Two teachers used Total Physical Response very effectively”, „Some fifteen gimnazjum kids walked around the class and communicated solely in English for nearly twenty minutes”.

Ryc. 10. Przykład ekspozycji z opiniami na temat lekcji. Fot. archiwum A. Gębka-Suska

W latach 2013–2015, w ramach szkolenia dla nauczycieli języka angielskiego w Wielkopolsce, prowadziłam obserwacje ich zajęć. Informację zwrotną i wnioski z obserwacji przekazałam uczestnikom szkolenia m.in. w formie anonimowych, pozytywnych komentarzy, wywieszonych na ścianie korytarza. Wielu z nich z ciekawością je czytało i ogromną satysfakcją sprawiło im odnalezienie opisu ich własnej lekcji. Opowiadali pozostałym, jak przebiegała dana lekcja. Można było odczuć, że są dumni z faktu, że ich wysiłek został zauważony.

Little England

Ryc. 11. Zwykła sala zmieniona w pracownię językową. Fot. archiwum A. Gębka-Suska

Zdjęcia z „Little England” ilustrują, jak w bardzo prosty sposób, dzięki dużej liczbie angielskich książek, magazynów, a przede wszystkim angielskich napisów, można w krótkim czasie zmienić zwykłe pomieszczenie w salę językową, w której panuje atmosfera środowiska anglojęzycznego.

Kompetencje kluczowe

W wielu dokumentach unijnych można często spotkać pojęcie kompetencji kluczowych. Wbrew pozorom nie zostało ono wymyślone w strukturach Unii Europejskiej. Już w starożytnym Rzymie dostrzegano potrzebę rozwijania umiejętności potrzebnych przez całe życie. Łacińska sentencja **Non scholae, sed vitae discimus** (nie dla szkoły, lecz dla życia się uczymy), podkreśla znaczenie tych postaw i umiejętności, które przyczyniają się do powodzenia i realizacji osobistych celów w życiu.

XXI wiek wymaga od nas nowych umiejętności, o których nie śniło się starożytnym – np. kompetencji informatycznych. Jednak postawy inicjatywności, przedsiębiorczości, kompetencje społeczne a zwłaszcza umiejętność uczenia się przez całe życie, to kompetencje, które są równie przydatne teraz, jak były w starożytności.

Celem nowoczesnej szkoły jest nie tylko przekazanie uczniom wiedzy w poszczególnych obszarach przedmiotowych, ale przede wszystkim przygotowanie ich do szczęśliwego, spełnionego życia, w którym dzięki połączeniu wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji, będą aktywnymi obywatelami, wykorzystają własny potencjał i zrealizują życiowe cele.

W rozdziale „Aranżacja sali a kompetencje kluczowe” przedstawiono wpływ jaki na rozwój **kompetencji społecznych** może mieć odpowiednia aranżacja sali językowej.

W rozdziale „Tablice informacyjne” przedstawiono, jaki wpływ ma przykładanie wagi do staranności i wysiłku podjętego przez ucznia podczas wykonywania pracy, na jego **poczucie własnej wartości**.

W rozdziale „Przykłady dobrych praktyk” zwrócono uwagę na znaczenie pozytywnych komentarzy na temat osiągnięć osób uczących się (w tym wypadku odbywających szkolenie nauczycieli) do budowania poczucia własnej wartości i motywacji do rozwoju.

A co na to mózg

W ostatnich latach postępuje niezwykle wprost rozwój neurologii – naukowcy zagłębiamy w coraz głębsze zakamarki ludzkiego mózgu i mapują go, czyli opisują, tworząc coraz bardziej szczegółową mapę coraz większych jego obszarów, rozpoznają coraz więcej zachodzących w mózgu procesów i zjawisk. Prawie codziennie pisma popularno-naukowe donoszą o kolejnym przełomowym odkryciu w dziedzinie neurologii.

Kolejne odkrywane przez neurologów zjawiska stały się podstawą do rozwoju stosunkowo nowej dziedziny nauki – **neurodydaktyki**. W Polsce propagatorem tej nauki wśród nauczycieli języków obcych jest dr Marzena Żylińska, która w swojej książce *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi* spopularyzowała podejście do nauczania z punktu widzenia funkcjonowania mózgu.

Jednak biorąc pod uwagę złożoność tego organu, jego zdumiewającą plastyczność i niewyobrażalną wręcz liczbę połączeń neuronowych, trudno oczekiwać, by w najbliższym czasie powstała jedna, wiążąca i ostateczna teoria o tym, **jak uczy się ludzki mózg**. Zbyt wiele w tej dziedzinie dokonuje się odkryć, powstaje hipotez, aby możliwe i celowe było przedstawienie ich w niniejszym zeszycie.

Mimo to, jako nauczyciel języka obcego, śledzę rozwój tej dziedziny nauki. Próbuję w hipotezach badawczych znaleźć wyjaśnienie własnych obserwacji i doświadczeń z klasy. Akceptuję te, które wydają się być zgodne z tym, co zaobserwowałam w moim trzydziestoletnim doświadczeniu w pracy z uczniami. Wszystkie zaprezentowane w niniejszym zeszycie propozycje, rozwiązania i przemyślenia pozostają w zgodzie z tym, co wiem o funkcjonowaniu ludzkiego mózgu i co jednocześnie miałam możliwość zaobserwować jako nauczyciel i trener nauczycieli.

Od kilku lat pozostaję pod ogromnym wrażeniem książki Davida Rocka *Your Brain at Work. Strategies for Overcoming Distraction, Regaining Focus, and Working Smarter All Day Long* (2009) (*Twój mózg w pracy. Strategie, jak pokonać rozproszenie uwagi, skupić się na nowo i pracować skutecznie cały dzień*). Moje myślenie o uczeniu się, o edukacji, o relacjach międzyludzkich, a nawet o życiu w ogóle, w dużej mierze zostało ukształtowane przez tezy zawarte w tej książce.

David Rock popularyzuje w niej stworzony przez siebie w roku 2008 model działania mózgu, w skrócie nazywany SCARF. Według tego modelu, dążenie do **minimalizowania niebezpieczeństwa i maksymalizowania nagrody** to nadrzędna zasada organizacji naszego mózgu.

Model SCARF

SCARF to skrót od nazw pięciu obszarów, w obrębie których nasz mózg może rozpoznać nagrodę lub niebezpieczeństwo.

Obszary te są następujące:

- **Status** (status) – na ile jestem ważny dla innych.
- **Certainty** (pewność) – na ile wiem, czego mogę się spodziewać.
- **Autonomy** (autonomia) – na ile mam wpływ i kontrolę nad zdarzeniami.
- **Relatedness** (relacje) – na ile jestem związany z innymi.
- **Fairness** (sprawiedliwość) – moje postrzeżenie, czy coś jest sprawiedliwe, czy jest fair.

Jeśli bodziec w danym obszarze jest związany z pozytywnymi emocjami i nagrodą, będzie to najprawdopodobniej prowadzić do reakcji działania i tworzenia. Jednak jeśli mózg odczyta bodziec jako zagrożenie i pobudzone zostaną negatywne emocje, to najpewniej spowoduje ograniczanie zdolności do planowania i tworzenia.

Przekładając to na język szkoły, **mózg ucznia działa najbardziej efektywnie**, kiedy uczeń:

- czuje, że jest ważny i doceniany (S – **status**);
- wie, czego może się spodziewać (C – **pewność**);
- ma wpływ i kontrolę nad swoją nauką, może dokonywać wyborów (A – **autonomia**);
- ma dobre relacje z kolegami i nauczycielem (R – **relacje**);
- postrzega, że jest traktowany fair (F – **sprawiedliwość**).

Przykładając tę samą miarę do klasy językowej, najlepsza będzie taka, która:

- daje uczniom poczucie, że są ważni (np. przez ekspozycję ich prac);
- w której uczniowie wiedzą, czego się spodziewać (raz ustalone i wyeksponowane na ścianach zasady są przestrzegane, a nauczyciel stosuje rytuały);
- o wyglądzie której uczniowie sami mogą decydować (tworzą własne pomoce naukowe, decydują o elementach wystroju sali, sami wykonują niektóre z nich);
- która pozwala uczniom nawiązywać dobre relacje z innymi (np. dzięki odpowiednio ustawionym stołom);
- w której panują zasady „fair play”.

Gorąco zachęcam anglistów do zapoznania się z modelem SCARF, ponieważ nie tylko pomaga on zrozumieć zachowania uczniów, ale również wyjaśnia wiele powodów naszych własnych wyborów.

Współpraca z rodzicami

Według badań przeprowadzonych w Instytucie Badań Edukacyjnych, im większy jest stopień zaangażowania rodziców w życie szkoły, tym lepsze są osiągnięcia uczniów (Winiarski, 2000: 107–109). Wyższy poziom współpracy rodziców z nauczycielami jest jednym z istotnych czynników generujących wyższe wyniki nauczania uczniów. Z kolei wystrój sali jest jednym z obszarów, w który niektórzy rodzice mogą wiele wnieść.

Z tych powodów warto angażować rodziców w proces wyposażania i aranżowania pracowni językowej. Szczególnie chętni do współpracy są rodzice dzieci młodszych. Interesują się nie tylko postępami swoich dzieci, ale również otoczeniem, w którym przebiega ich nauka. Pomysły na to, w jaki sposób rodzice mogliby pomóc ci w zaaranżowaniu pracowni językowej, znajdziesz w „Poradniku Mentora”.

Co z tego wynika dla praktyki szkolnej

Wyposażenie pracowni językowej (meble i inne sprzęty) powinno umożliwiać swobodną aranżację przestrzeni, by nauczyciel mógł ją dopasować do potrzeb wynikających z zaplanowanych na lekcji działań.

W pracowni językowej powinno znaleźć się odpowiednie miejsce do przechowywania pomocy naukowych, zapewniające łatwy do nich dostęp oraz możliwość utrzymania porządku.

W salach językowych dla młodszych uczniów, poza meblami i większymi sprzętami, powinny znaleźć się mniejsze przedmioty, które dzieci mogłyby wziąć do ręki i się nimi bawić. Mogą to być piłki, zabawki, proste instrumenty, a także przedmioty zebrane na spacerze, np. kamienie czy kasztany.

Dyrektor szkoły lub jego zastępca odpowiedzialny za proces dydaktyczny, powinien zachęcać nauczycieli do właściwego i pełnego wykorzystywania dostępnych im pomocy i sprzętu.

Stały bodziec to żaden bodziec. Aby pracownia językowa była miejscem, które stymuluje do nauki, należy informacje zamieszczane na ścianach regularnie uaktualniać i zmieniać.

W proces aranżacji pracowni językowej należy włączać uczniów. Powinni oni mieć wpływ na jej wygląd. Powinni również współtworzyć potrzebne pomoce dydaktyczne.

Poza wspieraniem procesu nauczania języka obcego, pracownia językowa powinna umożliwiać uczniom rozwój kompetencji kluczowych oraz realizację ich potrzeb społecznych.

Chcesz wiedzieć więcej

Znajdziesz w internecie

Wypracowany w projekcie *Niemiecki ma klasę* poradnik o tym, jak najlepiej urządzić salę do nauczania języka niemieckiego. Poradnik jest dostępny bezpłatnie na stronie projektu: <https://www.goethe.de/ins/pl/pl/spr/eng/dhk/mat.html> (dostęp 2.05.2017).

[Katalog pokazujący niskobudżetowe rozwiązania](#), które może zastosować nauczyciel, aby niedużym kosztem podnieść funkcjonalność i estetykę przestrzeni w klasie szkolnej (dostęp 2.05.2017).

[Trzyminutowy film na kanale YouTube](#), demonstrujący krótkie ćwiczenia fizyczne pobudzające pracę mózgu, które możesz wykonać z uczniami np. przed zadaniem wymagającym większej koncentracji (dostęp 7.05.2017).

[Bardzo wyczerpująca infografika w języku angielskim, która traktuje o wielu zagadnieniach](#), poruszonych w niniejszym zeszycie (dostęp 7.05.2017).

[Artykuł](#) na temat wykorzystania obrazków na zajęciach językowych (dostęp 2.05.2017).

Opis, jak [praca przy biurku na stojąco wpływa korzystnie na proces uczenia się](#) (dostęp 2.05.2017).

[Artykuł C. Preston](#) o tym, na co należy zwracać uwagę przy aranżowaniu klasy (dostęp 2.05.2017).

[Wpis na blogu „What Ed Said”](#) o tym, które założenia pedagogiczne decydują o wyborze sposobu aranżacji przestrzeni w klasie (dostęp 2.05.2017).

[Bardzo inspirujący opis przemian](#), które wraz z uczniami wprowadziła w swojej klasie Erin Klein, nauczycielka z Michigan (dostęp 2.05.2017).

Wpis na blogu opisujący sposób wprowadzania zasady [flexible seating](#) (dostęp 1.05.2017).

[Infografika](#) prezentująca 10 alternatywnych sposobów organizowania miejsc do siedzenia (i nie tylko) dla młodszych dzieci (dostęp 7.05.2017).

[Wpis na blogu](#) zawierający opis założeń sugestopedii (dostęp 1.05.2017).

[Multisensorise your classroom](#) – opublikowane przez wydawnictwo Pearson webinarium, w którym Amanda Davis z dużym entuzjazmem opowiada, jak uczynić nauczanie języka bardziej wielozmysłowym (dostęp 1.05.2017).

[Wpis na blogu](#), który prezentuje niezwykle sposoby aktywizowania wszystkich zmysłów (również węchu i smaku) podczas lekcji językowych (dostęp 1.05.2017).

[Na tej stronie](#) znajdziesz gotowe wzory dyplomów i certyfikatów do wydrukowania dla swoich uczniów (dostęp 12.05.2017).

[Bardzo praktyczny i przystępnie napisany artykuł](#) o tym, jak kreatywnie wykorzystywać bezpłatne zasoby internetu, w zależności od sprzętu, którym nauczyciel w danej chwili dysponuje (dostęp 12.05.2017).

[Artykuł Davida Rocka](#) wyjaśniający działanie modelu SCARF (dostęp 12.05.2017).

[Przystępnie napisany krótki artykuł](#) o skutkach przebodźcowania u osób o obniżonym progu odporności na bodźce (dostęp 12.05.2017).

[Fascynująca prezentacja TED](#) na temat króciutkich, nie wymagających przygotowania ćwiczeń rozwijających kreatywność uczniów (dostęp 12.05.2017).

Bibliografia

Beresford, J. (2007). *Seated and Ready to Learn: creating quality group learning experiences*. „CB” t. 5 nr 2.

Denisson, P., Denisson, G. (1986). *Brain Gym: Simple Activities for Whole-Brain Learning*. Edu-Kinesthetics, Incorporated.

Dryjska, M. (2015). *Jak uczyć metodą stacji dydaktycznych? Metody i przykłady*. „Języki Obce w Szkole” nr 2: s. 95–96.

Espey, M. „Does space matter? Classroom design and team-based learning”.

Hastings, N., Schwieso, J. (1995). *Tasks and tables: The effects of seating arrangements on task engagement in primary classrooms*. Nottingham, UK: Department of Primary Education. (ERIC Document Reproduction Service No. EJ514371).

Grabowska, A. (2008). *Kinezyjologia edukacyjna w świetle najnowszej wiedzy o mózgu*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Killeen, J.P., Evans, G.W., Danko, S. (2003). *The role of permanent student artwork in students' sense of ownership in an elementary school*. „Environment and Behavior” nr 35(2): s. 250–263.

Koneya, M. (1976). *Location and interaction in row-and-column seating arrangements*. „Environment and Behavior” nr 8(2): s. 265–282.

Maxwell, L.E., Evans, G.W. (2000). *The effects of noise on pre-school children's pre-reading skills*. „Journal of Environmental Psychology” nr 20(1): s. 91–97.

Mehta, R.K., Shortz, A.E., Benden, M.E. (2016). *Standing Up for Learning: A Pilot Investigation on the Neurocognitive Benefits of Stand-Biased School Desks*. „International Journal of Environmental Research and Public Health”: s. 13, 59.

Patton, J., Snell, J., Knight, W., Gerken, K. (2001). *A survey study of elementary classroom seating designs (Report No. SP040068)*. Waszyngton: National Association of School Psychologists.

Puchta, H., Schratz, M. (1993). *Teaching Teenagers*. Longman.

Raviv, Am., Raviv, Al., Reisel, E. (1990). *Teachers and students: Two different perspectives?! Measuring social climate in the classroom*. „American Educational Research Journal” nr 27(1): s. 141–157.

Rock, D. (2008). *SCARF: a brain-based model for collaborating with and influencing others*. „NeuroLeadership Journal” nr 1.

Rock, D. (2009). *Your Brain at Work. Strategies for Overcoming Distraction, Regaining Focus, and Working Smarter All Day Long*. Londyn: HarperCollins Publishers Ltd.

Schneider, M. (2002). *Do School Facilities Affect Academic Outcomes?* Waszyngton: National Clearinghouse for Educational Facilities.

Sobańska-Jędrych, J., Karpeta-Peć, B., Torenc, M. (2013). *Rozwijanie zdolności językowych na lekcji języka obcego*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Souter, K., Riddle, M., Sellers, W., Keppell, M. (2011). *The Spaces for Knowledge Generation*.

Spitzer, M. (2007). *Jak uczy się mózg*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Taraszkiewicz, M. (2010). *Nauczanie wielozmysłowe*. Warszawa: WSiP.

Wahba, M., Bridwell, L. (1976). *Maslow Reconsidered: a review of research on the need hierarchy theory*. „Organizational behaviour and human performance” nr 15: s.212 –240.

Wieczorek, A, Stefańska, J., Kaczan, R., Rycielska, L., Rycielski, P. (2015). *Katalog rozwiązań przestrzennych sali lekcyjnej w nauczaniu wczesnoszkolnym*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Winiarski, M. (2000). *Rodzina – szkoła – środowisko lokalne. Problemy edukacji środowiskowej*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Spis rycin i tabel

Ryc. 1. Piramida Masłowa	11
Ryc. 2. Podwójne stoły ustawione w rzędach	15
Ryc. 3. Ustawienie „w podkowę”	15
Ryc. 4. Wyspy	16
Ryc. 5. Równo ustawione rzędy pojedynczych stołów	16
Ryc. 6. Pusty środek czyli „wszystko pod ścianę”	17
Ryc. 7. Stoły trapezowe	18
Ryc. 8. Przykłady ekspozycji w pracowni języka angielskiego.	37
Ryc. 9. Przykład ekspozycji na starej tablicy szkolnej. Fot. archiwum A. Gębka-Suska	41
Ryc. 10. Przykład ekspozycji z opiniami na temat lekcji. Fot. archiwum A. Gębka-Suska	42
Ryc. 11. Zwykła sala zmieniona w pracownię językową. Fot. archiwum A. Gębka-Suska	43

